:מו

וסימן ק סעיף ג: פד ז ח מיי פ"י מהלי גזילה הלכה ג סמג

עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רלו סעיף א:

תוספות רי"ד

יאורייתא פי׳ אבל בקטנה

לא גזרי׳ דאפי׳ אי אכלה

קטן אוכל נבילות היא ובקטנה נמי ליכא למיגזר

שמא יאכיל קטן בגדולה

דקידושי קטן אינן כלום שלא תקנו חכמים קידושין לקטן אבל קידושי חרש הן קדושין

מדרבנן כדאמרן בפרק חרש: ועל המריש וכר׳ פי׳ קורה גדולה וכגון

. שלא עשה בה שום שינוי

מעשה אלא בנאה בבירתו כאשר היא שלא קנאה

בשינוי מעשה שאילו עשה בה שינוי מעשה מדאורייתא קנאה ואין לו

עליו אלא דמים: ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה בש״א מקעקע את כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו ובה״א אין לו

אלא דמי מריש מפני תקון השבים: ועל חטאת הגזולה וכו׳. אמר עולא

הגחלה זכוי. אמו שוא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני

וקרבן פסול הוא דלא קרינא ביה קרבנו וחולין

בעזרה הוא ומפני מה אמרו לא נודעה מכפרת

שלא יהו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה וימנעו מעשות

עבודה ונמצא מזבח בטל. ואי ק׳ היאך התנו ב״ד

לעקור דבר תורה ולפטור

את זה מחטאת שהוא מחויב בה מן התורה.

האמרן באשה רבה שב ואל תעשה שאני ולא מיעקר הוא. **ורב** יהודה אמר דבר תורה בין נודעה

ביז לא נודעה מכפרת

מ"ט יאוש כדי קני ומפני מה אמרו נודעה אינה

מכפרת גזירה שמא יאמרו

מזבח אוכל גזילות פי׳ רב יהודה מפרש מריש

דמתני׳ דקתני מפני תיקון השבים כגון שלא נתייאשו הבעלים ואפ״ה

מפני תיקון השבים שלא

יקעקע בירתו תקנו שיתן דמיו משא"כ בכל גזילה: מתני' לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה

מהרוגי מלחמה ואיַל

מהרוגי מלחמה ואילך יש סקריקון כיצד לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מן ב״ה מקחו בטל מב״ה וחזר ולקח

מן הסקריקון מקחו קיים מן האיש וחזר

ין בין האשה מקחו ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר

ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן

אמרו הלוקה מן הסקריקון נותן לבעלים רביע(י) אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הם קודמין לכל אדם ר׳

ל) נ"ק סח: [עד:],נ) [ברכות יט: נדה נ:],

ג) ויבמות לב: וש"כ].

ד) ב"ב מו: מת., ה) עם

מט: כתובות לה., ו) [גי׳

הערוך דדייםפיק].

יאמרו מזבח אוכל גזילות. ול"ת וכי יש כח כיד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה דמן התורה אין לריך

לארן שיח שיט: פא ב מיי' פ"ב מהלי גניבה הלי ו סמג עשין היכי דליחייב עלה. פירש בקונטרס בב גדה מיי' פי"ח מהלי מעשה הקרבנות הלכה דקנסוהו רבנן וקשה דמי לא עסקינן יד: יד: פג ו מייי פכ"ב מהלי אישות הלי יו ופ"ל מהלי מכירה הלי ג קמג עשין מח טוש"ע אה"ע קיי ל קעיף יו דאפילו שחטה אחר בחוץ דחייב

אלא כיון דלא נודעה לרבים אוקמוה ברשותיה שלא יהו כהנים עלבים וממילא מחייב השוחט בחוד: לגיזותיה וולדותיה. ול"ם לפי" קודם הקדש הן שלו

דהא תנן (ב"ק דף נג:) גול פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה וגוזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ואם נתעברה אלו משלם כשעת הגזלה וי"ל דנפקא מינה לר"מ דאמר התם בגמרא משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה משום דקנסו גזלן ואע"ג דשינוי קונה הכא מ"מ בשעת הקדש אוקמוה ברשותיה ולא קנסו ולרבי יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה לרב וביד דאמר אליביה שבח שעל גבי הגזילה דנגול הוי הכא דאוקמוה ברשומיה דגולן הוי אבל לרב פפא דאמר אליביה דהוי דגזלן לא נפקא מינה מידי ולרבי שמעון דאמר החם למחלה ולשליש ולרביע הכא הוי הכל שלו אבל לרב זביד דאמר דלר"ש כוליה דגולן לא נפקא מינה מידי הכא במאי דאוקמוה ברשותיה:

ביהודה בהרוגי המלחמה. בירושלמי בראשונה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו

לכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך ותניא נמי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובסוף פ"ק דסוטה (דף יג.) דאמר חושים בן דן שקל קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו:

אשרי אדם מפחד תמיד. נפ׳ הרואה (ברכות ס.) אמרינן

חזייה לההוא גברא דהוה מפחד א"ל חטאה את דכתיב פחדו בליון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדוחג שלח ישכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד והכא נמי מייתי ליה אהני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמלא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בחנם:

הושיב ב״ד ונמנו שאם אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא ליקח [זכה] ונותן [']לבעלים רביע. פי׳ סקריקון רומי אנס שאונס שדות ישראל וישראל אומר לו שא קרקע והניחני מפני

ליקח [זכה] ונותן לבעלים רביע. פי סקריקון רומי אנס שאונס שדות ישראל אומר לו שא קרקע והניחני מפני שהוא יהצגו ובהרוגי מלחמה או איי היה קריקון קוף אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה שהוא ייה שלא יהרגנו ובהרוגי מלחמה אה יה יה קריקון אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה מקריקון היו שמש מלאן המרצוני מלחמה ואילך יש בה מקריקון אבל מהרוגי מלחמה או אילך יש בה מקריקון אבל מהרוגי מלחמה או אילך יש בה מקריקון היו שמש מלא הנוג מלחמה או אילך יש בה מקריקון דאמר רב יוסף שלש מלוקו מיקו מיותן או מול או ליכוס מקריקון אין מקריקון היות שבל ל קקשמיו מעמיל מקריקון אין מקריקון היות שבל ל היה זה הרין נהג ראב אונסיה רמיסם בל לב והלבך ישראל שקנה ממנו ישני ארי בהיות אב מרימה אנכר ותקני ברייתי ממר אבר ארה אירוי בריית הייתי מריית אבר ארה אירוי בריית בריית הייתי מריית אבר ארה או האיר בריית בריית הייתי מחיד להבעלים ויוציאוה מידו ואומר לו למה קנית השרה של או ורכן נמי אם קנה מו האיל אינו מקרון מקחו עשיתי בעלי לורנו מת רוש שיית בעלים ויוציאוה מידו ואומר לו למה קנית השרה מידו אבל בריית מקחו בעל המקחו בעלי מעות ליקח לו האיש מקחו בעל לב הקנה לו ורכן נמי אם קנה מן האיש וחוד ולקח מן האישר מידו למקרון מקחו קיים. כי בשהקנה לו הוא היה או הוא באור בעלים ועות ליקח וליתן דמי השבלים מעות ליקח וליתן המי השרה מידו בעלים ועות ליקח וליתן היים מקרון עיים. כי בשהקנה לו הוא וא היה בשה השובה לו היה זה הרין מהר בעלים ועות ליקח למקריקון אבל אם יש ברין מעות ליקח מן האיש מקחו בעל שהוב השבלים מעות ליקח ולית היים מידו העבלים מעות ליקח וליתן המי השבת היים שהת השבת הייד ול היה ואה שהת הידו הוא ליקח למקרין ולין היו השיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שהת השבת בייד ונמנו ונמרו שאם שהתה שהה מידו ומעל המוד בעלים ועות ליקח ולים היה מדו ול לקור ול מקריקון ורי הושים ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שהת המנה בייד ונותיה באורל היה מדה מידו מעות ליקח שהתיו לה מידו במנו בתובלים מעות ליקח שהת היה מדון מידו ולה מקרון ורי הושיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שהת המוד למידו בתנה שלים והתוב ב"ד וניתו להערים שהתוב להיה שהתה מידו ומידו באות ליח שהתים היה להיה להיה מודיל בדיד ומידו וליקר מן היה שלים היה בייד וניתו לבעלים הרבים שהתוב היה היה היה היה להיה להיה מדום היה היה להיה להיה מהת היה להיה להיה מודים היה להיה להיה מה היה ל

ומה מעם אמרו נודעה אינה מכפרת. דקתני מתניתין שלא נודעה מכפרת הא נודעה אינה מכפרת כלומר אינה קריבה: היינו דקתני להבים קרבן אחר וי"ל דדווקא נודעה קודם זריקה אינה מכפרת המאת. דאיכא אכילת כהנים: דבדיד היא. ואמרי מובח אוכל אבל לאחר זריקה שכבר נחכפר לא הצריכוהו להביא אחרת א: ב" גזילות: איפכא מיבעי דיה. ועל חטאת הגוולה שנודעה לרבים שאינה

הגהות מהר"ב רנשבורג א] מתני לא םיקריקון וכו' אבל ש בידן ליקח כו'. עי' מוי"נו

גליון חש"ם

גם' אקמצא ובר קמצא. אסמכיה אקרא דמשלי ענין מעשה שהיה אח"כ וכן סנהדרין דף גד ע"ב מארת ה' בבית רשע זה פקח בן רמליהו וכו' ועיין לקמן דף סח ע"ל וע"ש בחוס' ד"ה וכתיב:

תורה אור השלם א) אַשְׁרֵי אָדָם מְפַּחֵד הָמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בַרַעָה: [משלי כח, יד]

לעזי רש"י

דימוג"א. פירוש מרכנה (לנשים) (עיין רש"י ב"מ דף ע"ג ע"ב ד"ה גוהרקא ורש"י תענית דף כ ע"ב ד"ה בגוהרקא):

תוספות ישנים מכת"י

א) אבל לעולא אפי' אחר זריקה לריך להביא קרבן אחר.

ליקומי רש"י

משלם תשלומי כפל. לנעלים. ואינו משלם תשלומי ד' וה'. דהם כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש וכיון דפטריה מכפל תו לא מחייב בטביחה ומכירה דמשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה וכי מדליח כפל מינייהו הוה ליה שלשה וארבעה [ב"ק סח:]. כיון דאימעיט מכפל בלר להו חדא שהכפל בטובח ומוכר מדת מהכפג בטובה ותוכר
בכלל משלותי דיה ובייבי
בכלל משלותי דיה ובייבי
בכלל משלותי בטקריקון. בשעה
שימדלל תוסקרין להריגה
ולתר לעכויים של קרקע וו
לו עבד זה והימתי ולשלי מרוב. לקח מפיקריקון
מרוב מרוב. לקח מפיקריקון
וברי מקחו בשל, מנגלן
וברי מקחו בשל, מנגלן נכרי הורג נפשות על עסקי ממון שאומר לו שא קרקע זו והניחני ומתנה זו לא הויא מתנה דאפילו למ"ד חליוהו וזבין זביניה זביני תליוהו ויהב לא הויא מתנה קנה הסיקריקון דהא לא נתן מעות אלא גזלה בחנם והלוקח ממנו נמי לא קנה דקרקע אינה נגזלח (סוכה ל:) ואכתי ברשותא דמריה וא אימא ואמילו חזר קמח סיטט וטב ולקח מבעל הבית שכתב לו שטר כדמפרש לקמן או בחתום או בשוור לבעל הבית הנה כרב הונא דאפילו סיקריקון עלמו היה קונה אם נתן מעות לנגזל והכי מוכח בשמעחין גבי מילחיה דרב הונא

מכפרת מפני תקנת המזבח: משדם תשלומי כפל. דכשגננה חולין הוחי: ומה מעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא

ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. דכי טבח ומכר הקדש הואי ואין תשלותי כפל ותשלותי ארבעה וחמשה נוהגין בהקדש כדילפינן בהזהב (ב"מ לף מ:): בחוץ. אי שחט בחוך ענוש כרת: כרת מאי עבידתיה. דבשלמה לענין תשלומי ארבעה וחמשה לא קשיא לן דאיכא למימר דכי אמר יאוש כדי לא קני לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש קאמר אלא כרת אי מדאורייתא לא חזיא להקרבה הא קיימא לן (זכחים דף קיב.) הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ מידי אחרינא לא: כרת שע"י דבריהם באת דו. כרת דאורייתא כדמפרש ואזיל: אוקמוה רבנן. ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמוה ברשותיה לענין כפרה וקנם היא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה: דגיזותיה וודדותיה. דלפני הקדש אי אמרת משעת גנבה היימא בכשומיה גיזומיה דידיה הוא ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת לילד ולא דמי פרה וולדה: מתני' דא היה סיקריקון ביהודה. סיקריקון עובד כוכבים רולח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו וחומר לו שח קרקע זו ואל תמיתני: בהרוגי המדחמה. מלחמת טיטוס שהיתה בירושלים וביהודה ובגמ' פריך מאי קאמר: מקחו במד. דאמרי׳ מיראה עבד אי נמי השני נוח לי והראשון קשה הימנו ובגמרא מוקי לה דלא כתב ליה שטרא: דקח מן האיש. קרקע המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב בכתובתה או הכניסתו לו שום בכתובתה וכל שכן שאר נכסים דאי לא עבדה ליה אמר לה עיניך נחת בגרושין ובמיתה הכי מוקמינן ליה בב"ב (ג.): מקחו במל. דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: נותן לבעלים רביע. ששיערו דסיקריקון מוזיל גבי׳ ריבעא: גמ׳ דא דנו דין סיקריקון. בהרוגי המלחמה דקני לגמרי והלוקח ממנו מקחו קיים אבל מהרוגי המלחמה ואילך הלוקח ממנו יש לו דין המפורש במשנתינו: דאמר רבי אמי שלש גזרות גזר. טיטוס בפולמוס שלו: כד דדא קמיד. ישראל כל היכא דמשכח ליה: דקשדוהו. הלכך אגב אונסיה כי א"ל שא קרקע זו והניחני אקנייה ניהליה בלב שלם וקיימא לן תלאו וזבין זביניה זבינא (ב"ב דף מו:): מפחד. דומג לרמות הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת: שקא דריםפק. דופן של מרכבת נשים שקורין ריטוג"א בלשון אשכנו והיא כעין עגלה דאמרינן באותו ואת בנו (חוליו דף עט.) כי מעיילית לי כודנייתה כריספק: קמצא ובר קמצא. כך שם שני יהודים: דרחמיה קמצא. אוהבו היה שמו קמלא:

יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי איריא חמאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא אמפי' חמאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפי הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות תנן על חמאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי דיה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח מתיב רבא 6 גנב והקדיש ואחר כך מבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ותני עלה יבחוץ כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב שיזבי כרת מדבריהם אחיכו עליה כרת מדבריהם מי איכא אמר להו רבא יגברא רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה כרת שעל ידי דבריהן באתה לו דאוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה אמר רבא

הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי הדר אמר רבא מסתברא המשעת הקדישה שלא יהא חומא נשכר: מתני ׄ אַ לֹא היה ∘ סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון כיצד "לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו במל מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים סולקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו במל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו השאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה אבל נותן לבעלים רביע: גבו' השתא

בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון

מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון ענלא קאמר דאמר רבי אסי ג' גזירות גזרו גזרתא קמייתא כל דלא קטיל ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי בתרייתא כל דקמיל ליקמלוהו הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקמלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא: אמר רבי יוחנן מאי דכתיב ∝אשרי ארם מפחד תמיד

ומקשה לבו יפול ברעה • אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב מור מלכא אשקא ידריספק חרוב ביתר אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא אזל אייתי ליה בר קמצא אתא אשכחיה דהוה יתיב אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק

אפילו הכי לא קנה לוקח דמממת פחד דסיקריקון הקנה לו ללוקח ורשב"ם ב"ב בוז]. לקח שן האיש ובר' שקחו בשל, תשתח לנתרי ואפי גמיי הפעל ובצ"ב נ"ב מוז]. לקח שן האיש ובר' שקחו בשל, תשתח לנתרי ואפי גמיי הפעל ובצ"ב (תנו) מוקמינן לה באחת מאותן שלש שדות או ימדה לה לכתוכתה או כתב לה בתוך הכתובה או שהכניסה לו שום משלה וכתובות צה.ב. מן הבעל כל קרקעותיו משעוצדים לכתובת אשתו והיום ולתחר אם ימות או יגרשנה סטרוף מלקוחות אם לא מתלא בני חורין שכן כתב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתין במסכח כתובות (נא.), והמשך ברף נו.)

that if [the land] remained with the *sikrikon* for twelve months, בָּל הַקּוֹרֵם לִּיִקַח זָבֶה – whoever is first to acquire it from the *sikrikon*, acquires it permanently. [34] אֶבֶל נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיע – But he [the purchaser] must still give one-quarter to the original owner.

Gemara The literal meaning of the first part of the Mishnah is: There was not a sikrikon in Judah when [people were being] slain [as a result] of the war. But from [the period in which people were] slain [as a result] of the war and on, there is a sikrikon in [Judah]. The Gemara points out that this is the opposite of what one would expect:

תקרוני הַמּלְחָמָה לֹא הָיָה בָּה סיְקְרוּלְוֹן – Now if during the period in which people were being slain as a result of the war, there was not a sikrikon in [Judah], מְהֶרוֹנֵי – how can the Mishnah say that after the period in which people were slain as a result of the war, there is a sikrikon in [Judah]? Ceding of land to a sikrikon was surely more frequent during the war than after the war! –? –

The Gemara explains the Mishnah:

אָמֵר רֵב יְהּוּדָה — **Rav Yehudah said:** When the Mishnah says, "there was not a sikrikon in Judah [during the war]," לא דָנוּ בָּה יי דין סיקריקון קאָמַר — it means that the law of a sikrikon (i.e. the laws outlined in the continuation of the Mishnah) was not applied in [Judah] during the war. [35]

Rav Yehudah continues by explaining why the law of the *sikrikon* did not apply in Judah during the war:

דאָמַר רַבִּי אַסִי – For R' Assi said: דָּאָמַר רַבִּי אַסִי – They [Titus and his officers, who led the war on Judah] issued three edicts. The first two edicts were issued during the war and the last one after the war. גורתא קמייתא – The first edict was: בל דלא קטיל ליקטלוהו – Whoever does not kill a Jew whenever he has the opportunity to do so **shall be executed.** מְצִיעֶתָא – The second edict was: בָּל דְּקָטִיל לַיִיהֵי אַרבַע זווֵי – Whoever kills a Jew must pay a penalty of four zuz.[37] בַּתְרַיִּיתָא – The last edict was: בַל דְקָטִיל לִיקָטָלוּהוּ – Whoever kills a Jew shall be executed. הַלְּכָּךְ קַמַיִיתָא וּמְצִיצֻתָּא – Therefore, when the first and second edicts were in effect (i.e. during the war), - since [idolaters] could kill Jews without fear of meaningful retribution, אַגַב אוּנְסֵיה נָמֵר וּמַקנִי – a Jewish landowner whose life was threatened by a sikrikon would, as a result of his duress, sincerely transfer ownership of his land to the sikrikon. Thus, the sikrikon definitely assumes legal ownership of the land. "אוֹניתָא אָמְרֵי Under such circumstances, the law of the sikrikon is not applicable. בּתְרֵיִיתָּא אָמְרֵי – But when the last edict was in effect (i.e. after the war), and Jews were afforded proper protection, they [Jewish landowners whose lives were threatened by a sikrikon] would say: לְמָהֶר תְּבַעְנָא לִישְׁקוֹל – Let him take my land today, לְמָהֶר תְּבַעְנָא לִישְׁקוֹל – and I will claim it from him in court tomorrow. The owner does not necessarily cede his land permanently to the sikrikon. [40] Under such circumstances, the law of the sikrikon is applicable.

Having mentioned the war waged by the Romans on Judah, the Gemara deals with this topic at length:

אַמָר רָבִּי יוּחָנָן – What is an illustration of that which is written: אָשָר הָפִּיר הָמִיר – אָשָר הַמָּיד הָמִיר – Fortunate is the man that always fears [the consequences of his actions]; and he that hardens his heart will come to harm? [41] This verse is illustrated by the following three episodes in which tragedy struck because people failed to consider the consequences of their actions: [42]

אַקּמְצָא וּבֵּר קַמְצָא חָרוּב יְרוּשֶׁלַיִם — As a result of the incident involving Kamtza and Bar Kamtza, [43] Jerusalem was destroyed. אַתַּרְנְגוּלָא חָרוּב טוּר מַלְּבָּא — As a result of the incident involving a rooster and a hen, Har HaMelech was destroyed. אַשָּקָא דְּרִיסְפַּק חָרוּב בֵּיתָר — As a result of the incident involving the side of a carriage, Bethar [45] was destroyed.

The Gemara recounts the incident involving Kamtza and Bar Kamtza:

יתרוב יְרוּשָׁלִים — As a result of the incident involving Kamtza and Bar Kamtza, Jerusalem was destroyed. בְּרָאְ הַבְּרִא הַבְּעָל דְּבָבִיה בַּר — A certain man, דְּרַחְמֵיה קַמְצָא וּבַעל דְּבָבִיה בַּר — who had a friend named Kamtza and an enemy named Bar Kamtza, אָמֵר לֵיה — made a banquet. אָמַר לֵיה – "Go and bring Kamtza to join me at the banquet." אָזַל אַיִיהֵי לֵיה בַּר

NOTES

- 34. He is not required to return it to the original owner even when the latter attains the means to pay compensation (see note 32; see also 58b note 14).
- 35. [Our elucidation of the Mishnah reflects Rav Yehudah's explanation.]
- 36. Literally: the middle one.
- 37. [Four *zuz* was not a large sum of money. Hence, although this edict banned the murder of Jews, the law was commonly flouted.]

According to *Tosefos Rid*, the second edict was that whoever kills a Jew is *rewarded* with four *zuz*.

- 38. The Gemara, *Bava Basra* 47b, states that if one agrees to make a sale in order to avoid an intolerable circumstance, the sale is valid (*Rashi*). Since the sale is the only means the owner has to avoid serious harm, we assume that his consent to the sale is sincere. The owner might not *want* to convey his property, but he willingly does so in order to avoid harm. [Generally, this rule applies only where the owner receives payment. In our case, however, where the owner has absolutely no recourse to claim back his property, he sincerely agrees to the transfer, even without any monetary compensation (see *Rashba*).]
- 39. Since the *sikrikon* is the absolute owner of the property, one who wishes to buy it from him would not have to deal with the original owner at all.

The first and second edicts were in effect only in Judah (see *Tosafos*

- מיה and note 19). This is why the Mishnah stated above that the law of the sikrikon did not apply in Judah during the war.
- 40. The owner feels that eventually he will be able to appeal to the authorities and retrieve his property from the *sikrikon*. Therefore, although he goes through the motions of giving the property to the *sikrikon*, he does not mean to cede it to him *permanently*. Accordingly, the transfer is void.

[Had the owner been paid for the land, the sale would have been valid (see note 38). In this case, however, the land was seized without payment (Rashba).]

- 41. Proverbs 28:14.
- 42. In each of these episodes, people acted recklessly, complacently assuming that their current state of relative peace and prosperity would continue. They failed to consider that [since they had sinned] their fortunes might change for the worse (*Tosafos*; see *Maharal*).
- 43. The names of two Jews (Rashi; cf. Maharsha).
- 44. A heavily populated province in Judah.
- 45. Bethar was a large city with an immense population. Fifty two years after the destruction of the second Temple, the Romans captured Bethar and massacred all its inhabitants. This was considered a calamity as great as the destruction of the Temple (*Rambam*, *Hil. Taaniyos* 5:3).
- 46. The following narrative illustrates that the Temple was destroyed as

א'אפי' חמאת נמי דחלב ודם הוא דסליק

לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפי

הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות

תנן על חמאת הגזולה שלא נודעה לרבים

שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא

לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי

דיה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת

נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח

מתיב רבא 6 גנב והקדיש ואחר כך מבח

ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם

תשלומי ארבעה וחמשה ותני עלה יבחוץ

כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש

כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב

שיזבי כרת מדבריהם אחיכו עליה כרת

מדבריהם מי איכא אמר להו רבא יגברא

רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה כרת

שעל ידי דבריהן באתה לו דאוקמוה רבנן

ברשותיה כי היכי דליחייב עלה אמר רבא

הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן

ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה

למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי

הדר אמר רבא מסתברא המשעת הקדישה

שלא יהא חומא נשכר: מתני ׄ אַ לֹא היה ∘

סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי

המלחמה ואילך יש בה סיקריקון כיצד

"לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית

מקחו במל מבעל הבית וחזר ולקח

מסיקריקון מקחו קיים סולקח מן האיש

וחזר ולקח מן האשה מקחו במל מן

האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו

משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו

הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע

אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש

בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב

בית דין ונמנו השאם שהתה בפני סיקריקון

שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה

אבל נותן לבעלים רביע: גבו' השתא

בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון

מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון

אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון

קאמר דאמר רבי אסי ג' גזירות גזרו

ל) נ"ק סח: [עד:],נ) [ברכות יט: נדה נ:],

ג) ויבמות לב: וש"כ].

ד) ב"ב מו: מת., ה) עם

מט: כתובות לה., ו) [גי׳

הערוך דדייםפיק].

יד: יד: פג ו מייי פכ"ב מהלי אישות הלי יו ופ"ל מהלי מכירה הלי ג קמג עשין מח טוש"ע אה"ע קיי ל קעיף יו וסימן ק סעיף ג: פד ז ח מיי פ"י מהלי גזילה הלכה ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רלו סעיף א:

תוספות רי"ד יאורייתא פי׳ אבל בקטנה לא גזרי׳ דאפי׳ אי אכלה קטן אוכל נבילות היא ובקטנה נמי ליכא למיגזר שמא יאכיל קטן בגדולה דקידושי קטן אינן כלום שלא תקנו חכמים קידושין לקטן אבל קידושי חרש הן קדושין מדרבנן כדאמרן בפרק חרש: ועל המריש וכר׳ פי׳ קורה גדולה וכגון . שלא עשה בה שום שינוי כאשר היא שלא קנאה בשינוי מעשה שאילו עשה בה שינוי מעשה מדאורייתא קנאה ואין לו עליו אלא דמים: ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה בש״א מקעקע את כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו ובה״א אין לו אלא דמי מריש מפני תקון השבים: ועל חטאת הגוולה וכו׳. אמר עולא הגחלה זכוי. אמו שוא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני וקרבן פסול הוא דלא קרינא ביה קרבנו וחולין בעזרה הוא ומפני מה אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה וימנעו מעשות עבודה ונמצא מזבח בטל. ואי ק׳ היאך התנו ב״ד לעקור דבר תורה ולפטור את זה מחטאת שהוא מחויב בה מן התורה. האמרן באשה רבה שב ואל תעשה שאני ולא מיעקר הוא. **ורב** יהודה אמר דבר תורה בין נודעה ביז לא נודעה מכפרת מ"ט יאוש כדי קני ומפני מה אמרו נודעה אינה מכפרת גזירה שמא יאמרו מזבח אוכל גזילות פי׳ רב יהודה מפרש מריש דמתני׳ דקתני מפני תיקון השבים כגון שלא נתייאשו הבעלים ואפ״ה מפני תיקון השבים שלא יקעקע בירתו תקנו שיתן דמיו משא"כ בכל גזילה: מתני' לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי מלחמה ואיַל מהרוגי מלחמה ואילך יש סקריקון כיצד לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מן ב״ה מקחו בטל מב״ה וחזר ולקח מן הסקריקון מקחו קיים מן האיש וחזר ין בין האשה מקחו ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן אמרו הלוקה מן הסקריקון נותן לבעלים רביע(י) אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הם קודמין לכל אדם ר׳

הושיב ב״ד ונמנו שאם

יאמרו מזבח אוכל גזילות. ול"ת וכי יש כח כיד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה דמן התורה אין לריך

> היכי דליחייב עלה. פירש בקונטרס דקנסוהו רבנן וקשה דמי לא עסקינן דאפילו שחטה אחר בחוץ דחייב אלא כיון דלא נודעה לרבים אוקמוה ברשותיה שלא יהו כהנים עלבים וממילא מחייב השוחט בחוד: לגיזותיה וולדותיה. ול"ם לפי"

דגולן לא נפקא מינה מידי הכא

בירושלמי בראשונה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו לכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך ותניא נמי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובסוף

עד שעמד עליו יהודה והרגו:

הרואה (ברכות ס.) אמרינן

ענלא גזרתא קמייתא כל דלא קטיל ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי בתרייתא כל דקמיל ליקמלוהו הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקמלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא: אמר רבי יוחנן מאי דכתיב ∝אשרי ארם מפחד תמיד

ומה מעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי איריא חמאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא

> קודם הקדש הן שלו דהא תנן (ב"ק דף נג:) גול פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה וגוזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ואם נתעברה אללו משלם כשעת הגזלה וי"ל דנפקא מינה לר"מ דאמר התם בגמרא משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה משום דקנסו גזלן ואע"ג דשינוי קונה הכא מ"מ בשעת הקדש אוקמוה ברשותיה ולא קנסו ולרבי יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה לרב וביד דאמר אליביה שבח שעל גבי הגזילה דנגול הוי הכא דאוקמוה ברשומיה דגולן הוי אבל לרב פפא דאמר אליביה דהוי דגזלן לא נפקא מינה מידי ולרבי שמעון דאמר החם למחלה ולשליש ולרביע הכא הוי הכל שלו אבל לרב זביד דאמר דלר"ש כוליה

במאי דאוקמוה ברשותיה: ביהודה בהרוגי המלחמה.

פ"ק דסוטה (דף יג.) דאמר חושים בן דן שקל קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה

אשרי אדם מפחד תמיד. נפ׳

חזייה לההוא גברא דהוה מפחד א"ל חטאה את דכתיב פחדו בליון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדוחג שלח ישכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד והכא נמי מייתי ליה אהני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמלא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בחנם:

ומקשה לבו יפול ברעה • אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב מור מלכא אשקא ידריספק חרוב ביתר אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא אזל אייתי ליה בר קמצא אתא אשכחיה דהוה יתיב אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא

ומה מעם אמרו נודעה אינה מכפרת. דקתני מתניתין שלא נודעה מכפרת הא נודעה אינה מכפרת כלומר אינה קריבה: היינו דקתני להבים קרבן אחר וי"ל דדווקא נודעה קודם זריקה אינה מכפרת המאת. דאיכא אכילת כהנים: דבדיד היא. ואמרי מובח אוכל אבל לאחר זריקה שכבר נחכפר לא הצריכוהו להביא אחרת או: בי גזילות: איפכא מיבעי דיה. ועל הטאת הגזולה שנודעה לרבים שאינה מכפרת מפני תקנת המזבח: משדם

תשלומי כפל. דכשגננה חולין הוחי:

ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

דכי טבח ומכר הקדש הואי ואין

תשלותי כפל ותשלותי ארבעה וחמשה

נוהגין בהקדש כדילפינן בהזהב (ב"מ

לף מ:): בחוץ. אי שחט בחוך ענוש

כרת: כרת מאי עבידתיה. דבשלמה

לענין חשלומי ארבעה וחמשה לא

קשיא לן דאיכא למימר דכי אמר

יאוש כדי לא קני לענין הקרבה

קאמר ולא לענין הקדש קאמר אלא

כרת אי מדאורייתא לא חזיא להקרבה

הא קיימא לן (זכחים דף קיב.) הראוי

לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ

מידי אחרינא לא: כרת שע"י דבריהם

באת דו. כרת דאורייתא כדמפרש

ואזיל: אוקמוה רבנן. ברשות גנב

אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור

ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי

דאוקמוה ברשותיה לענין כפרה וקנם

היא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר

הוא וקדשה: דגיזותיה וודדותיה.

דלפני הקדש אי אמרת משעת גנבה

היימא בכשומיה גיזומיה דידיה הוא

ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת

לילד ולא דמי פרה וולדה: מתני' דא

היה סיקריקון ביהודה. סיקריקון עובד כוכבים רולח שנותן לו ישראל

קרקע בפדיון נפשו וחומר לו שח

קרקע זו ואל תמיתני: בהרוגי

המדחמה. מלחמת טיטוס שהיתה

בירושלים וביהודה ובגמ' פריך מאי

קאמר: מקחו במד. דאמרי מיראה

עבד אי נמי השני נוח לי והראשון קשה

הימנו ובגמרא מוקי לה דלא כתב

ליה שטרא: דקח מן האיש. קרקע

המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב

בכתובתה או הכניסתו לו שום בכתובתה

וכל שכן שאר נכסים דאי לא עבדה

ליה אמר לה עיניך נחת בגרושין

ובמיתה הכי מוקמינן ליה בב"ב (ג.):

מקחו במל. דאמרה נחת רוח עשיתי

לבעלי: נותן לבעלים רביע. ששיערו

דסיקריקון מוזיל גבי׳ ריבעא: גבו׳ דא

דנו דין סיקריקון. בהרוגי המלחמה

דקני לגמרי והלוקח ממנו מקחו קיים

אבל מהרוגי המלחמה ואילך הלוקח

ממנו יש לו דין המפורש במשנתינו:

דאמר רבי אמי שלש גזרות גזר.

טיטוס בפולמוס שלו: כד דדא קמיד.

ישראל כל היכא דמשכח ליה: דקשדוהו.

הלכך אגב אונסיה כי א"ל שא קרקע

זו והניחני אקנייה ניהליה בלב שלם

וקיימא לן מלאו וזבין זביניה זבינא

(ב"ב דף מו:): מפחד. דומג לרמות

הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת: שקא דריםפק. דופן

של מרכבת נשים שקורין ריטוג"א

בלשון אשכנו והיא כעין עגלה

דאמרינן באותו ואת בנו (חוליו

דף עט.) כי מעיילית לי כודנייתה

בריספק: קמצא ובר קמצא. כך

שם שני יהודים: דרחמיה

קמצא. אוהבו היה שמו קמלא:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] מתני לא םיקריקון וכו' אבל ש בידן ליקח כו'. עי' מוי"נו

גליון חש"ם

גם' אקמצא ובר קמצא. אסמכיה אקרא דמשלי ענין מעשה שהיה אח"כ וכן סנהדרין דף גד ע"ב מארת ה' בבית רשע זה פקח בן רמליהו וכו' ועיין לקמן דף סח ע"ל וע"ש בחוס' ד"ה וכתיב:

תורה אור השלם א) אַשְׁרֵי אָדָם מְפַּחֵד הָמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בַרַעָה: [משלי כח, יד]

לעזי רש"י

דימוג"א. פירוש מרכנה (לנשים) (עיין רש"י ב"מ דף ע"ג ע"ב ד"ה גוהרקא ורש"י תענית דף כ ע"ב ד"ה בגוהרקא):

תוספות ישנים מכת"י

א) אבל לעולא אפי' אחר זריקה לריך להביא קרבן אחר.

ליקומי רש"י

משלם תשלומי כפל. לנעלים. ואינו משלם תשלומי ד' וה'. דהם כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש וכיון דפטריה מכפל תו לא מחייב בטביחה ומכירה דמשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה וכי מדליח כפל מינייהו הוה ליה שלשה וארבעה [ב"ק סח:]. כיון דאימעיט מכפל בלר להו חדא שהכפל בטובח ומוכר מדת מהכפג בטובה ותוכר
בכלל משלותי דיה ובייבי
בכלל משלותי דיה ובייבי
בכלל משלותי בטקריקון. בשעה
שימדלל תוסקרין להריגה
ולתר לעכויים של קרקע וו
לו עבד זה והימתי ולשלי מרוב. לקח מפיקריקון
מרוב מרוב. לקח מפיקריקון
וברי מקחו בשל, מנגלן
וברי מקחו בשל, מנגלן נכרי הורג נפשות על עסקי ממון שאומר לו שא קרקע זו והניחני ומתנה זו לא הויא מתנה דאפילו למ"ד חליוהו וזבין זביניה זביני תליוהו ויהב לא הויא מתנה קנה הסיקריקון דהא לא נתן מעות אלא גזלה בחנם והלוקח ממנו נמי לא קנה דקרקע אינה נגזלח (סוכה ל:) ואכתי ברשותא דמריה וא אימא ואמילו חזר קמח סיטט וטב ולקח מבעל הבית שכתב לו שטר כדמפרש לקמן או בחתום או בשוור לבעל הבית הנה כרב הונא דאפילו סיקריקון עלמו היה קונה אם נתן מעות לנגזל והכי מוכח בשמעחין גבי מילחיה דרב הונא

אפילו הכי לא קנה לוקח דמממת פחד דסיקריקון הקנה לו ללוקח ורשב"ם ב"ב בוז]. לקח שן האיש ובר' שקחו בשל, תשתח לנתרי ואפי גמיי הפעל ובצ"ב נ"ב מוז]. לקח שן האיש ובר' שקחו בשל, תשתח לנתרי ואפי גמיי הפעל ובצ"ב (תנו) מוקמינן לה באחת מאותן שלש שדות או ימדה לה לכתוכתה או כתב לה בתוך הכתובה או שהכניסה לו שום משלה וכתובות צה.ב. מן הבעל כל קרקעותיו משעוצדים לכתובת אשתו והיום ולתחר אם ימות או יגרשנה סטרוף מלקוחות אם לא מתלא בני חורין שכן כתב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתין במסכח כתובות (נא.), והמשך ברף נו.)

ליקח [זכה] ונותן [']לבעלים רביע. פי׳ סקריקון רומי אנס שאונס שדות ישראל וישראל אומר לו שא קרקע והניחני מפני

ליקח [זכה] ונותן לבעלים רביע. פי סקריקון רומי אנס שאונס שדות ישראל אומר לו שא קרקע והניחני מפני שהוא יהצגו ובהרוגי מלחמה או איי היה קריקון קוף אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה שהוא ייה שלא יהרגנו ובהרוגי מלחמה אה יה יה קריקון אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה מקריקון היו שמש מלאן המרצוני מלחמה ואילך יש בה מקריקון אבל מהרוגי מלחמה או אילך יש בה מקריקון אבל מהרוגי מלחמה או אילך יש בה מקריקון היו שמש מלא הנוג מלחמה או אילך יש בה מקריקון דאמר רב יוסף שלש מלוקו מיקו מיותן או מול או ליכוס מקריקון אין מקריקון היות שבל ל קקשמיו מעמיל מקריקון אין מקריקון היות שבל ל היה זה הרין נהג ראב אונסיה רמיסם בל לב והלבך ישראל שקנה ממנו ישני ארי בהיות אב מרימה אנכר ותקני ברייתי ממר אבר ארה אירוי בריית הייתי מריית אבר ארה אירוי בריית בריית הייתי מריית אבר ארה או האיר בריית בריית הייתי מחיד להבעלים ויוציאוה מידו ואומר לו למה קנית השרה של או ורכן נמי אם קנה מו האיל אינו מקרון מקחו עשיתי בעלי לורנו מת רוש שיית בעלים ויוציאוה מידו ואומר לו למה קנית השרה מידו אבל בריית מקחו בעל המקחו בעלי מעות ליקח לו האיש מקחו בעל לב הקנה לו ורכן נמי אם קנה מן האיש וחוד ולקח מן האישר מידו למקרון מקחו קיים. כי בשהקנה לו הוא היה או הוא באור בעלים ועות ליקח וליתן דמי השבלים מעות ליקח וליתן המי השרה מידו בעלים ועות ליקח וליתן היים מקרון עיים. כי בשהקנה לו הוא וא היה בשה השובה לו היה זה הרין מהר בעלים ועות ליקח למקריקון אבל אם יש ברין מעות ליקח מן האיש מקחו בעל שהוב השבלים מעות ליקח ולית היים מידו העבלים מעות ליקח וליתן המי השבת היים שהת השבת הייד ול היה ואה שהת הידו הוא ליקח למקרין ולין היו השיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שהת השבת בייד ונמנו ונמרו שאם שהתה שהה מידו ומעל המוד בעלים ועות ליקח ולים היה מדו ול לקור ול מקריקון ורי הושים ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שהת המנה בייד ונותיה באורל היה מדה מידו מעות ליקח שהתיו לה מידו במנו בתובלים מעות ליקח שהת היה מדון מידו ולה מקרון ורי הושיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שהת המוד למידו בתנה שלים והתוב ב"ד וניתו להערים שהתוב להיה שהתה מידו ומידו באות ליח שהתים היה להיה להיה מודיל בדיד ומידו וליקר מן היה שלים היה בייד וניתו לבעלים הרבים שהתוב היה היה היה היה להיה להיה מדום היה היה להיה להיה מהת היה להיה להיה מודים היה להיה להיה מה היה ל

קמְצָּא [The attendant] went and mistakenly brought him Bar Kamtza. אָתָא אַשְּכְּחֵיה דַהָּוָה יָתִיב When [the host] arrived at the banquet and found [Bar Kamtza] sitting there, אָמַר לֵיה he said to [Bar Kamtza], מְּבָּדִי הַהוֹא גַּבְרָא בַּעַל דְּבָבָא דְהַהוֹא בֹּעָל דְּבָבָא דְהַהוֹא - "Look here, that man [you] is the enemy of that

man [me]. מָאי בָּעִית הָכָּא — What do you want here? קּוֹם פּוֹק — Get up and get out!" אָמֵר לֵיה – [Bar Kamtza] said to him, אָמֵר וַאָּת י וַאָרָקן – "Since I have come, let me stay, וְיָהִיבְנָא לֶךְ דְמֵי מַה דְּאָכִילְנָא וְשֶׁתִינָא — and I will give you the value of whatever I eat and drink."

אַמֶּר לֵּיה – [The host] said to [Bar Kamtza], אמר ליי – "No, I will not let you stay!" אָמֵר לֵיה – [Bar Kamtza] said to him, יָהִיבְנָא לָךְ דְמֵי פַּלְגָּא דִּסְעוּדָתֵיךְ — "I will give you the value of half your banquet." אמר ליה – Again [the host] said to him, – "No!" – אַמַר לֵיה – [Bar Kamtza] said to [the host], יַהִיבְנָא יבוּלָה סְעוּרָתֵיף "I will give you the value of your entire banquet." אמר ליה – [The host] said to [Bar Kamtza], לא "No!" וַקְטֵיה בָּוָבֵיה וְאוּקְמֵיה וְאַפְּקֵיה - He grabbed hold of [Bar Kamtza] with his hand, stood him up and ejected him from the banquet. אמר – [Bar Kamtza] said to himself: הואיל וַהֵווֹ יַתְבֵי רַבָּנָן וְלֹא מָחוּ בֵּיה – Since the Rabbis were seated at the banquet and did not rebuke him for the way he treated me, שִׁמֵע מִינָה קָא נִיחָא לְהוּ – it is evident that [what he did] was acceptable to them.[1] אַיוִיל אַיכוֹל בָּהוּ קוּרצַא בֵּי מֵלְכַּא – I will go and spread slander[2] against [the Rabbis] in the royal אָמַר לֵיהּ לְקִיסָר – He went and told Caesar,[3] "The Jews have rebelled against you!" – מֶרְדוֹ בַּךְ יְהוּדָאֵי קיה – [Caesar] said to him, מי מימר – "Who says so?" – שדר להו קורבנא – [Bar Kamtza] said to [Caesar], שדר להו קורבנא "Send them an animal as a sacrifice חוית אִי מִקַרְבִין לֵּיה – and see whether they offer it in their Temple!"[4] אַוַל שָרַר בָּוָבִיה עגלא תּלְתָא – [Caesar] went and sent a fine [5] calf with [Bar Kamtza]. בַּהֵדֵי רָקאָתֵי – As he was going to Jerusalem, שָׁרָא ביה מומא בניב שפחים – [Bar Kamtza] caused a blemish in [the calf's] upper lip, ואָמרֵי לָה בְּרוּקִין שֶׁבָּעֵין – or, as some say, he

caused a cataract in the eye. [6] דוכתא דלדידן הוה מומא – Either way, he ensured that the blemish was in a place where it is considered a blemish for us, i.e. for offering in the Temple, ולְדִירָהוּ שומא הוא – but is not considered a blemish for them, i.e. for offering outside the Temple.[7] Although the animal was unfit to be offered in the Temple, סָבוּר רַבָּנָן לְקָרוֹבֵיה – the Rabbis considered offering it משום שלום מַלְכוֹת – for the sake of peaceful relations with the Roman government.[8] אָמַר לְהוּ רבי ובריה בן אבקולס – R' Zechariah ben Avkulas said to them, יאמרו בַּעַלֵּי מוּמִין קרֵיבִין לְגַבֵּי מוּבַּח - "But [people] will then say that blemished [animals] may be offered on the Altar!" היקטליה – [The Rabbis] considered killing [Bar Kamtza] דְלֹא לֵיוִיל וְלֵימָא – so that he would not be able to go and tell Caesar that the offering had been refused.[9] אָמֶר לָהוּ יבריַה אַבריַה - R' Zechariah said to them, בְּקְרָשִּׁים - R' מַטִיל מום בְּקָרָשִׁים יהרג – "But [people] will then say that one who blemishes consecrated [animals] is put to death!" [10]

R' Yochanan interrupts his narrative with the following observation:

עַנְוְותָנוּתוֹ שֶׁל רַבִּי וְכַרְיָה בֶּן – R' Yochanan said: עַנְוּוְתָנוּתוֹ שֶׁל רַבִּי וְכַרְיָה בֶּן – The tolerance displayed by R' Zechariah ben Avkulas in refusing to have Bar Kamtza put to death[11] הֶחֶריבָה – destroyed our Temple, וְשִׁרְבָּה אֶת הֵיכָלֵנוּ – burned down our Sanctuary[12] הְגְלִיתָנוּ מֵאַרְצֵנוּ – and exiled us from our land.[13]

NOTES

- 1. In fact, the Rabbis were not in a position to protest [possibly due to the host's great power] (see *Maharsha*).
- 2. אַבּילֵּח אָבּילֵּח אָבּילֵּח אָבּילֵּח, eating kurtzin, is an idiomatic expression for spreading slander. When a slanderer went to someone's house to tell him some gossip, they would eat a snack known as אָרִצִּין, kurtzin to symbolically confirm the talebearer's words. Kurtzin is from the root אָרָע, wink for talebearers wink as a means of imparting their message to its intended recipient without letting anyone else understand it (Rashi to Leviticus 19:16).
- 3. [The term קִּיסֵר, Caesar, is sometimes used not for the Roman emperor, but for those who acted as his representatives in the far-flung empire. It is not clear whether the reference here is to the emperor himself (Nero) or to the Roman proconsul in Syria.]

At that time, the Jews had succeeded in driving Florus, the local Roman procurator (an extraordinarily cruel tyrant), from Jerusalem. Agrippa II (the grandson of Herod and ruler of Eretz Yisrael), who had allied himself with Florus, attempted to persuade Cestius Gallus, the Roman proconsul in Damascus, that the Jewish resistance was directed not against Florus but against Rome. It was in this context that Bar Kamtza approached the Roman authorities with his scheme to slander the Jews, and why his slander found such a receptive audience in Rome (see *Doros HaRishonim* vol. 3 pp. 1-40).

- 4. A gentile may voluntarily bring offerings to be sacrificed on the Altar in the Temple, the same as a Jew (Rashi).
- 5. Tosafos; cf. Rashi to Eruvin 63a ד״ה עגלא.
- 6. Rashi. A cataract is a disqualifying blemish (see Rashi to Leviticus 21:20, Mishnah, Bechoros 38a).

A correspondent inquired of *Rashba* (*Teshuvos* 1:326, cited by *Maharatz Chayes* and *Yad David*): How is it possible to introduce a cataract in an animal's eye? *Rashba* answers that Bar Kamtza knew how to strike the eye in such a manner as to cause a cataract to develop. He also characterizes as acceptable the correspondent's own suggestion that Bar Kamtza substituted an animal that had a cataract for the animal sent by Caesar.

Rashi (Bechoros 16a רִי״ה ואליבא), in an alternative interpretation of the term דְּיִבְּיִן, translates it as eyelids, but Rashi here follows the view that it means a cataract.

7. Unlike a Jew who may offer sacrifices only in the Temple, a gentile may do so either in the Temple or elsewhere. However, there is a difference between an offering brought by a gentile in the Temple and one brought elsewhere; a Temple offering is disqualified

- if it is merely blemished, whereas an outside offering is not disqualified unless it is missing a limb (see Rashi here and to Avodah Zarah 51a פרייה חויא). Thus, the Rabbis could not refuse the animal on the basis of its blemish, for in Caesar's eyes the animal was unblemished.
- 8. The Gemara seems to imply that it is permissible to violate even Biblical prohibitions for the sake of maintaining good relations with the government (*Magen Avraham* 656:8; cf. *Yad David*). [The reason for this is that a negative attitude on the part of a totalitarian government toward the Jewish people could very easily lead to bloodshed, a truth that history has sadly borne out many times. All prohibitions (with the exceptions of idolatry, murder and immoral acts such as adultery and incest) are permitted for the sake of saving a life.]
- 9. Anyone who is known to be inciting the government against his fellow Jews may be put to death (*Meiri*). [The Gemara, *Sanhedrin* 73a, states that if one sees someone about to commit a murder, one should kill the potential murderer to prevent him from carrying out his designs. Inciting a totalitarian government against one's people is tantamount to attempted murder.]
- 10. It is Biblically prohibited to blemish an animal designated as an offering (Bechoros 33b). [This prohibition carries the penalty of lashes; it is not a capital offense.] People might [mistakenly] assume that Bar Kamtza was executed for violating this prohibition (Rashi).
- 11. Rashi. Alternatively: R' Zechariah, because of his humility, did not feel himself qualified to make the determination that Bar Kamtza posed a mortal danger to the Jewish nation. [This explains the use here of the word אַנְוּיְתָּנוּחוּ, which usually means "his humility"] (Geresh Yerachim).
- 12. The word הֵיכְּל, Sanctuary, usually refers to the chamber in the Temple that housed the Menorah, the Shulchan and the Golden Altar. Sometimes it is used to denote the Temple in its entirety (see Tosefos Yom Tov to Midos 4:6).
- 13. In fact, the destruction of the Temple had already been Divinely decreed. This incident was effective only in causing the destruction to take place at that particular time (Maharam Schif).

Alternatively: Only the exile had already been decreed (as punishment for the unwarranted hatred that festered among the people — see 55b note 46). As far as the Temple was concerned, Caesar would have spared it had his sacrifice been offered in it. Now that his sacrifice was refused, he decided to destroy the Temple, arguing that it served him no purpose (Maharsha).

רש"י ד"ה גושכרא פת קיבר. עיין שנת דף כ ע"ב נרש"י ד"ה גושקרא:

גליון חש"ם

תורה אור השלם א) וְנָתַתִּי אֶת נִקְּמֶתִי בָּאֱדִם בְּיֵד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעֲשׁוּ בָּאֵדוֹם כְּאַפִּי וְכַחַמָּתִי וְיָדְעוּ אֶת נקמתי נאָם אַדני ייִ: [יחזקאל כה, יד]

ב) תַרַכָּה לְּדְּ וְתְעַנְגָּה בְּאִישׁ הַצֵּג על הָאָרץ מַהְתָעַנַּג וּמַרף מַרע עינָה בָּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנֵה וּבְבָתַה:

כַּסְפַּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוֹ וְוְהָבָם לְנִדָּה יְהָיֶה כַּסְפָּם וּוְהָבָם לֹא לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרֵת יְיָ נַפְשָׁם לֹא יְשַׁבֵּעוּ וּמֵעֵיהֶם לֹא ימלאו כי מִכְשוֹל עֵוֹנָם הַיָה: [יחוקאל ז, ימ]

ליקוטי רש"י

וחזר. זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה. מקחו במד. לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא מתגרש האשה ולא יבוא זמן גיבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי כדמוכח (ב"ב ג.) דאמרינן למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כו' ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי דאמר בפרק האשה שנפלו לה נכסים בסופה (כתובות פא:) דאי לא תימא הכי סיפא דקתני לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובחיך מונחת על השולחן אלא כל נכסי אחראין לכתובחיך ואי בעי לזבוני ה"נ דלא מלי מובין בחמיה משם אנו למדין שהמכר קיים ואע"פ שמשועבדין לאשה אלא דלהכי אהני שעבוד שחוכל לגבות כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוה בטל לגמרי ההוא מחח וכשתבות לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמני אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך [שם מט:]. דריםפק. לך [שם מט:]. דריםפק. עגלה שהיה רוכב בה [חולין עט.]. ביתר. עיר גדולה והיו ישראל דרין בה

[תענית כו:]. [עד כאן שייך לדף נה:] בדוקין. טלי"א כגון הנוטה כדוק שמים (ישעיה מ) וגבי קרבן מוס הוא כדכתיב (ויקרא כא) או דק או מבלול בעינו ופסחי מום בעפעפים ולהכי קרי לעפעפים דוק דעפעפיס] על העין בספרי אגודות העין דומה

ה) [ע" מוס׳ זכמים עו: א"ל לא. שביקנת לך: א"ל. חיהו יהיבנת לך דמי פלגת סעודתך: איכול קורצא. מלשינות: קורבנא. קרבן להקריב על גבי המובח ביים הכל בדוקון. דהיימה לו חיש חיש לרדות את נודדי רורדים שיודרים ביידרים דקיימא לן איש איש לרבות את עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (חולין דף יג:): בניב שפתים. שפה העליונה: דדידהו דא הוי מומא. להקריב לגבוה בבמה דידהו אלא מחוסר אבר. דוקין טיל"ה כמו הנוטה כדוק (ישניה מ): יאמרו הממיץ מום בקדשים יהרג. שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על מום לא יהיה בו (ייקרא כב) נהרג: ענותנותו. סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו: שדא גירא למזרח. לקסום קסם כשהיה

עבלא תידתא. כמו ושלישים על כולו (שמות יד) וכמו עגלה משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי׳ בריא וטוב ויש מפרשים שלישי לבטן ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סה:) דהוו מברו להו עיגלא חלחא ולא כמו שמפרש שגדל שליש דהא בסוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד להו עגלא חילתא ביומא דשבעא פירוש יום שביעי ללידתו יי:

אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי כולה מעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יַתבי רבנן ולא מחו ביה ש"מ קא ניחא להו איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה לקיםר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי שרא ביה מומא 🕫 בניב שפתים ואמרי לה בדוקין ישבעין דוכתא דלדידן הוה מומא

ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבגן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולם יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו ממיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולם החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עלוייהו לנירון קיםר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל דינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה ≈ ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא יבעי להרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה ר"מ שדריה עילוייהו לאספסיינום קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנם לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי $^{\circ}$ כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מומלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבגן לדציבי דרב חסדא כל ®אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא יאכלבא דחימי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מידתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחימי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתום עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אזדבן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי 🌣 הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי גרוגרות דר' צדוק אכלה ואיתניסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב 🛭 כספם בחוצות ישליכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקמליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קמלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקום נפשך בקצירי וליתי כולי עלמא ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבך ולימרו דנח נפשך וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לרגשן בך דקליל את דאינהו

נ) ס"ל של עין, ג) ס" ניחא ליה, ז) [ל) [גי' הערוך ערך לן ג כרים וכפתות], ה) פי י) פי׳ אולר, ו) פי׳ אולר, מפתחות, ו) עי' רש"י ובחים כה. ד"ה כפורי זהב, ח) [וע"ע דהך שלא וכו"].

לעזי רש"י

מיל"ה. פירוש דוק (רש"י ויקרא כא, כ), כעין יריעה או קרום המכסה את או קרום המכסה את האישון בת עין (עיין רש"י ישעיה מ, כג ומנחומה לו, יב ושו"ת הרשב"ה ח"ל סימן שכ"ו). שאונדיי"ר. פירוש פת קיבר, פת הדראה ורש"י קיבר, פת האלמה (רם י שבת דף קיו ע"ב, פסחים דף לו ע"ב), פת העשויה כתובות דף קיב ע"א ד"ה קיבוריא ועיין שהש"ר א [ו] קו"ק ל):

סמוך לירושלים: ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה לא גרסינן: ביד צמי ישראד. על ידי עמי ישראל: ולכפורי ידיה. לקנח ידיו ": נקדה. נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין דף נת.) נקדה לו חמה זרחה בשבילו במסכת תענית (דף כ.): ציצתו. לילית של טליתו: נגררת עד גבי כרים וכסתות. שלא היה מהלך אלא על גבי מילת: ואיכא דאמרי. בן לילית שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסתו כסא שלו מוטלת בין גדולי רומי כשהי׳ הולך ברומי להקביל פני קיסר: הוו דהו. להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וליבי למיזן כל בני העיר עשרים וחד שתא: בריוני. אנשים ריקים ופוחזים למלחמה: אמרו דהו רבנן. להכך בריוני: דא מסתייעא מידתא. לנצח: קמו. בריוני: קדינהו דהנך אמברי. לאולרות התבואה ועלים כדי שילחמו: סמידא. סלת: חיוורתא. פת נקייה: גושקרא. ° פת קיבר שאונדיי"ר: פרתא. פרש של גללי בהמה: ומתה. מחמת איסטניסותה: גרוגרות. מאותם שנשארו לרבי לדוק שמלץ את מימיה ומלאתה היא ואכלת׳ לרעבונה ומריח החולי של רבי לדוק שנכנס בגרוגרת טעמה ומתה באסטניסו': הוה מתחזי. בגרונו: מאבראי. מחמת שהיה כחוש: כי הוה בריא. כשגמר תעניותיו ורצה להברות עלמו: הוו מייתי דיה גרוגרות. תאנים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מולץ את מימיהן ומשליך הגרוגרות: אבא סיקרא. כך שמו: שדח דיה. רבן יוחנן בן זכאי תא לגבאי בלנעא: אמר דיה. רבן יוחנן בן זכאי: עד אימתי עבדיתו הכי. דלא שבקיתון לאשלומי: חזי די תקנתא דדידי. שיניחוני לצאת מן העיר: נקום נפשך בקצירי. החזק עלמך כחולה הוליא קול שאתה חולה: דישיידו בך. כמו שחתה גוסם: ואייתי מידי סריא. דבר מסריח כגון נבילה: ואגני גבך. והשכב במטתך עמך שיאמרו מת הוא ומסרים כבר: ודיעיידו בך תדמידך. יכנסו תחת רגלי מטתך לשאת ולא יניחו אחרים לשאת דאינון ידעין דחייא קליל ממיתה: בעו. הנך בריוני: למדקריה. ברמחים שמא מערים הוא: אמר להו. אבא סקרא: יאמרו. הרומיים עליכם שאפילו רבן דקרו: דמידחפיה. אולי יצעק: דלאו מלכא אנא. והתעללת בי: איברא

ידעי דחייא קליל ממיתא עביד הכי נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי ממו לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא א"ל מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא

אברא איברא איברא לועוס קטן מתם למתה שהיו שיש ביית שהיות שבין מתם למתה לו מתם ליכל בכורות שה. ע"ב ב"ק וביי ב"ח]. לכפורי. על שם קוינום שסוכב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל תמה. אין מומן ניכר כ"כ (בכורות שה. ע"ב ב"ק וביי ב"ח]. לכפורי. על שם קינום כלאמר במולץ (מ:) אי איכא בליתא דפריקא למתוכמריה א"נ ובעי לכפורי ידיה כהחוא גבניא בנעין (דברים בה. וע" חריץ הז.). בדציבי. עלים (עירובין פבון מאון א:). אקדידי. מפחחות (פחיים קיש. ממחדרין קי.). אבלבא. אול של פסולת וגם פת סופין כמו כן נקראת (שבת ב:). פריצים לשון צורים (פמהדרין לו.). גושקרא. על שם פסולת וגם פת סופין כמו כן נקראת (שבת ב:).

The narrative is resumed:

ישָׁבֵר עִלְּוַיִיהוּ לְנִירוֹן קִיסָר — He sent against them (to) Nero Caesar.[14] Nero set out to attack Jerusalem. בי קאָתִי – As he[15] approached Jerusalem, שרא גירא למורח אתא נפל בירושלים – he shot an arrow towards the east, and it fell in Jerusalem. He shot one towards the west, and it fell in Jerusalem. לאַרבַע רוחות הַשְּמִים אַתָּא נָפַל בִּירושַלִים – He shot an arrow towards each of the four directions of the compass and [each one] fell in Jerusalem.[16] אָמֵר לֵּיה לִינוּקָא – Then he asked a young boy, פסוק לי פסוקיף – "Tell me your verse" [i.e. the verse you are currently studying].[17] אַמֶּר לֵיה – [The boy] recited to him, ייונתתי אַת־נַקמתי בַּאֶדם בַּיַד עַמִי יִשְרָאֵל וגו׳ י – "I will take My revenge against Edom through the agency of My people Israel etc.,"[18] i.e. God will ultimately punish Edom[19] (for its treatment of the Jewish nation) through the agency of His people. אַמַר – He said to himself: קּוּרְשַׁא בָּרִיךְ הוּא בַּעֵי לַחֲרוּבִי – The Holy One, Blessed is He, wants to destroy His House ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא – and he wants to wipe His hands clean on that man [myself].[20] ער קואול ואיגייר – He ran away and converted to Judaism,[21] ונפק מיניה רבי מאיר – and R' Meir was descended from him.

ינוּיס קִינוּס קִינוּס קִינוּס בּיִינוּס בּיינוּס בּיינוּט בּיינוּס בּיינוּס בּיינוּס בּיינוּט בּיינוּס בּיינוּט בּיינוּס בּיינוּט בּיינוּט בּיינוּס בּיינוּס בּיינוּס בּיינוּס בּיינוּט בּיינוּס בּיינוּט בּייינוּט בּייינוּט בּיינוּט בּיינוּי ביינוּט בּיינוּט בּיינוּט בּיינוּט בּיינוּט בייינוּט בייינו בייינוּט בייינ

The Gemara explains these names:

עַבּהְימוֹן בָּן גּוּרְיוֹן – Nakdimon ben Gurion was so called לוֹ חַמָּה בַּעֲבּוּרוֹ – because it once happened that the sun miraculously pierced (nakdah) the clouds on his behalf. שְׁבָּלְב – Ben Kalba Savua was so called שְׁבִּלְב – בְּלְבִּא שְׁבוּע – because anyone who entered his house בְּשָהוּא רָעֵב – as hungry as a dog (kalba) (בוֹ – בְּלֵב – Ben Tzitzis Hakeses – בּרֶלֶב – Ben Tzitzis Hakeses was so called הַּבְּעִרת עַל גַּבֵּי בְּטָתוֹת – because wherever he walked, his tzitzis trailed behind him on cushions (keses); he walked only on cushions fashioned from fine fabric. אִיבָּא דְאָמְרֵי – Some say that he was given this name miraculously – שְׁהָיְתָה בִּטְתוֹ הַשְּׁלֶת בִּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי – because his seat cushion (keses) was placed among those of the nobles of Rome

NOTES

14. [This sentence is very obscure. It could be translated "he sent against them Nero Caesar," or "he sent against them to Nero Caesar." The first translation is problematic, because it is difficult to imagine who the subject of the sentence ("he") might be who "sent" the emperor Nero. For this reason, the second translation seems more plausible. The meaning would then be that following Bar Kamtza's ploy with the animal, and the rejection of the sacrifice by the Temple authorities, he — Bar Kamtza — sent a report of the rejection to Nero in Rome. This report convinced Nero that a rebellion was afoot and he set out toward Jerusalem.

There are various other explanations of this phrase. Seder HaDoros (3829) explains it as follows: Nero Caesar sent [a general] against them. Yuchasin (s.v. ימאיר) has a variant text of the Gemara, which reads: אָדָר עַלְּוִייְהוּ לְנִירוֹן שֵׁר צְּלָוִיהוּ לְנִירוֹן שֵׁר צְלָוִיהוּ לְנִירוֹן שֵׁר צְלָוִיהוּ בּוֹת Yaakov has the reading שָּׁדֶר עַלְוִיִיהוּ נִירוֹ קִיסָר, Nero Caesar sent [an army] against them (see also Tzemach David part 2, year 3830; Maharsha; Maharam Schif).]

- 15. From *Maharsha* it is apparent that this pronoun signifies Nero Caesar. According to the views cited in the second paragraph of the previous note, the reference is to a Roman general.
- 16. [Nero made use of these divinations to see whether his campaign would be successful.]

What message was conveyed by the arrow that was shot in the direction of Jerusalem?

Nero was not close enough to the city for the arrow to reach it naturally. The arrow was amazingly carried by the wind all the way to Jerusalem (*Maharsha*).

An alternative approach: Nero was afraid that although the Jews had sinned, God, out of His love for His people, might interfere with the natural course of events to save them. Nero therefore shot an arrow towards Jerusalem to see whether it would keep its course. The fact that this arrow reached its target and was not diverted by some miracle signified to Nero that God was not going to intervene on the Jews' behalf. Then he shot arrows in the other directions. When they miraculously fell in Jerusalem, Nero divined that, on the contrary, it was God's will that Jerusalem be destroyed (Anaf Yosef).

- 17. Having ascertained that the destruction of Jerusalem had been decreed by God, Nero now wished to know whether he would be rewarded for fulfilling God's will in this matter. To this end, he asked a child to recite the verse he was studying (*Anaf Yosef*; see 68a note 4). 18. *Ezekiel* 25:14.
- 19. Rome is regarded as heir to the Biblical nation of Edom (see Rashi to Genesis~36:43 הייה מגריאל).
- 20. *Anaf Yosef* asks: Since God had decreed that Jerusalem be destroyed (see note 16), why would Nero be punished for, in effect, fulfilling God's will?

A similar question was raised by the Rishonim regarding the

enslavement of the Jewish people in Egypt: Considering that this slavery had been Divinely ordained — as God said to Abraham (Genesis 15:13), הַנְעָבִּירוֹם וְעַנוּ אוֹתָם, They will enslave them and oppress them — why were Pharaoh and the Egyptians punished?

The following is a synopsis of some of the approaches to this problem:

Rambam (Hil. Teshuvah 6:5) explains that God's decree did not apply to any particular individual. Each Egyptian could have chosen not to abuse the Jews. Thus, each one who did harm a Jew was deserving of punishment.

Ramban (Genesis 15:13), though not disputing the premise that an individual can choose to avoid carrying out a preordained Divine decree, disagrees with the general approach of Rambam. For, he argues, if God issues a decree (through a prophet), it is surely meritorious to obey the decree, and an individual who ignores it transgresses God's will. Rather, Pharaoh and the Egyptians were punished because they oppressed the Jews to a greater extent than mandated by the decree. Alternatively, one who fulfills such a decree for ulterior motives, rather than for the sake of Heaven, is deserving of punishment. [Thus, since Nero's reasons for destroying Jerusalem had nothing to do with God's will, he would have been punished for destroying it.]

Raavad (Hil. Teshuvah ibid.) seems to be of the opinion that once a decree has been passed, the individual who was chosen to carry it out is unable to refrain from doing so. However, God arranges that a decree of a harmful nature is performed only by one who is anyway deserving of punishment. (As an alternative, Raavad mentions an approach similar to that of Ramban.)

- 21. [According to some opinions, the Gemara refers to Nero Caesar (see note 14). Although secular history records Nero Caesar as having died in office in the year 68 C.E. (two years before the destruction of the Temple), it is possible that in fact he disappeared and it was merely assumed that he had died. (*Maharsha* to *Taanis* 23a gives a similar explanation for certain historical accounts of the death of Choni HaMe'agel; see Schottenstein Edition ibid. note 32).]
- 22. [From $Doros\ HaRishonim$ it seems that the reference is to Nero Caesar. If this is so, it is clear that Nero did not run away and convert to Judaism until after he dispatched Vespasian.]
- 23. At that time, Vespasian was not yet the emperor. He is identified here as Vespasian Caesar because ultimately he did reach this position, as the Gemara will record on 56b (*Doros HaRishonim* vol. 3 p.3).
- 24. The sun was made to shine in the sky after the time for it to set had passed, so that Nakdimon's repayment of a loan (that he had incurred on behalf of the people) would not be considered late. The full incident is recounted in *Taanis* 19b-20a.
- 25. The dog has less food available to him than any other animal $(Shabbos\ 155b)$.

הכא בדוקין],

וכפתות],

מפתחות,

רש"י ד"ה גושכרא פת קיבר. עיין שנת דף כ ע"ב נרש"י ד"ה גושקרא:

גליון חש"ם

תורה אור השלם א) וְנָתַתִּי אֶת נִקְּמֶתִי בָּאֱדִם בְּיֵד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעֲשׁוּ בָּאֵדוֹם כְּאַפִּי וְכַחַמָּתִי וְיָדְעוּ אֶת נקמתי נאָם אַדני ייִ: [יחזקאל כה, יד]

ב) תַרַכָּה לְּדְּ וְתְעַנְגָּה בְּאִישׁ הַצֵּג על הָאָרץ מַהְתָעַנַּג וּמַרף מַרע עינָה בָּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנֵה וּבְבָתַה:

כַּסְפַּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוֹ וְוְהָבָם לְנִדָּה יְהָיֶה כַּסְפָּם וּוְהָבָם לֹא לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרֵת יְיָ נַפְשָׁם לֹא יְשַׁבֵּעוּ וּמֵעֵיהֶם לֹא ימלאו כי מִכְשוֹל עֵוֹנָם הַיָה: [יחזקאל ז, ימ]

ליקוטי רש"י

וחזר. זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה. מקחו במד. לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא מתגרש האשה ולא יבוא זמן גיבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי כדמוכח (ב"ב ג.) דאמרינן למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כו' ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי דאמר בפרק האשה שנפלו לה נכסים בסופה (כתובות פא:) דאי לא תימא הכי סיפא דקתני לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובחיך מונחת על השולחן אלא כל נכסי אחראין לכתובחיך ואי בעי לזבוני ה"נ דלא מלי מובין בחמיה משם אנו למדין שהמכר קיים ואע"פ שמשועבדין לאשה אלא דלהכי אהני שעבוד שחוכל לגבות כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוה בטל לגמרי ההוא מחח וכשתבות לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמני אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך [שם מט:]. דריםפק. לך [שם מט:]. דריםפק. עגלה שהיה רוכב בה [חולין עט.]. ביתר. עיר גדולה והיו ישראל דרין בה

[תענית כו:]. [עד כאן שייך לדף נה:] בדוקין. טלי"א כגון הנוטה כדוק שמים (ישעיה מ) וגבי קרבן מוס הוא כדכתיב (ויקרא כא) או דק או מבלול בעינו ופסחי מום בעפעפים ולהכי קרי לעפעפים דוק דעפעפיס] על העין בספרי אגודות העין דומה

ה (פניי סוסי זכסיס פו: א"ל לא. שביקנא לך: א"ל. איהו יהיבנא לך דמי פלגא סעודתך: איבוף קורצא. מלשיטות: קורבנא. קרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן איש איש לרבות את עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (חולין דף יג:): בניב שפתים. שפה העליונה: דדידהו דא הוי מומא. להקריב לגבוה בבמה דידהו אלא מחוסר אבר. דוקין טיל"ה כמו הנוטה כדוק (ישניה מ): יאמרו הממיץ מום בקדשים יהרג. שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על מום לא יהיה בו (ייקרא כב) נהרג: ענותנותו. סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו: שדא

עבלא תידתא. כמו ושלישים על אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך כולו (שמות יד) וכמו עגלה משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי׳ דמי כולה מעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה בריא וטוב ויש מפרשים שלישי לבטן ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יַתבי רבנן ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות ולא מחו ביה ש"מ קא ניחא להו איזיל (סנהדרין דף סה:) דהוו מברו להו איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה עיגלא חלחא ולא כמו שמפרש שגדל לקיםר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שליש דהא בסוף פרק רבי אליעזר שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד להו עגלא חילתא ביומא דשבעא אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי פירוש יום שביעי ללידתו יי: שרא ביה מומא 🕫 בניב שפתים ואמרי לה

בדוקין ישבעין דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבגן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולם יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו ממיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולם החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עלוייהו לנירון קיםר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל דינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה ≈ ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא יבעי להרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה ר"מ שדריה עילוייהו לאספסיינום קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנם לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי 🤊 כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מומלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבגן לדציבי דרב חסדא כל 🤊 אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא יאכלבא דחימי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחימי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתום עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אזדבן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי 🌣 הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי גרוגרות דר' צדוק אכלה ואיתניסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב 🛭 כספם בחוצות ישליכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקמליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קמלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקום נפשך בקצירי וליתי כולי עלמא ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבך ולימרו דנח נפשך וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לרגשן בך דקליל את דאינהו

נ) ס"ל של עין, ג) ס" ניחא ליה, ז) [ל) [גי' הערוך ערך לן ג כרים ה) פי גירא למזרח. לקסום קסם כשהיה י) פי׳ אולר, ו) פי׳ אולר, סמוך לירושלים: ההוא ינוקא הוה ו) עי' רש"י ובחים כה. ד"ה כפורי זהב, ח) [וע"ע דהך שלא וכו"]. לעזי רש"י

מיל"ה. פירוש דוק (רש"י ויקרא כא, כ), כעין יריעה או קרום המכסה את או קרום המכסה את האישון בת עין (עיין רש"י ישעיה מ, כג ומנחומה לו, יב ושו"ת הרשב"ה ח"ל סימן שכ"ו). שאונדיי"ר. פירוש פת קיבר, פת הדראה ורש"י קיבר, פת האלמה (רם י שבת דף קיו ע"ב, פסחים דף לו ע"ב), פת העשויה כתובות דף קיב ע"א ד"ה קיבוריא ועיין שהש"ר א [ו] קו"ק ל):

מגמגם בלישניה לא גרסינן: ביד צמי ישראד. על ידי עמי ישראל: ולכפורי ידיה. לקנח ידיו ": נקדה. נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין דף נת.) נקדה לו חמה זרחה בשבילו במסכת תענית (דף כ.): ציצתו. לילית של טליתו: נגררת עד גבי כרים וכסתות. שלא היה מהלך אלא על גבי מילת: ואיכא דאמרי. בן לילית שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסתו כסא שלו מוטלת בין גדולי רומי כשהי׳ הולך ברומי להקביל פני קיסר: הוו דהו. להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וליבי למיזן כל בני העיר עשרים וחד שתא: בריוני. אנשים ריקים ופוחזים למלחמה: אמרו דהו רבנן. להכך בריוני: דא מסתייעא מידתא. לנצח: קמו. בריוני: קדינהו דהנך אמברי. לאולרות התבואה ועלים כדי שילחמו: סמידא. סלת: חיוורתא. פת נקייה: גושקרא. ° פת קיבר שאונדיי"ר: פרתא. פרש של גללי בהמה: ומתה. מחמת איסטניסותה: גרוגרות. מאותם שנשארו לרבי לדוק שמלץ את מימיה ומלאתה היא ואכלת׳ לרעבונה ומריח החולי של רבי לדוק שנכנס בגרוגרת טעמה ומתה באסטניסו': הוה מתחזי. בגרונו: מאבראי. מחמת שהיה כחוש: כי הוה בריא. כשגמר תעניותיו ורצה להברות עלמו: הוו מייתי דיה גרוגרות. תאנים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מולץ את מימיהן ומשליך הגרוגרות: אבא סיקרא. כך שמו: שדח דיה. רבן יוחנן בן זכאי תא לגבאי בלנעא: אמר דיה. רבן יוחנן בן זכאי: עד אימתי עבדיתו הכי. דלא שבקיתון לאשלומי: חזי די תקנתא דדידי. שיניחוני לצאת מן העיר: נקום נפשך בקצירי. החזק עלמך כחולה הוליא קול שאתה חולה: דישיידו בך. כמו שאתה גוסם: ואייתי מידי סריא. דבר מסריח כגון נכילה: ואגני גבך. והשכב במטתך עמך שיאמרו מת הוא ומסרים כבר: ודיעיידו בך תדמידך. יכנסו תחת רגלי מטתך לשאת ולא יניחו אחרים לשאת דאינון ידעין דחייא קליל ממיתה: בעו. הנך בריוני:

למדקריה. ברמחים שמא מערים הוא: אמר להו. אבא סקרא:

יאמרו. הרומיים עליכם שאפילו רבן

דקרו: דמידחפיה. אולי יצעק:

דלאו מלכא אנא. והתעללת בי:

איברא

ידעי דחייא קליל ממיתא עביד הכי נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי ממו לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא א"ל מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא

אברא איברא איברא לועוס קטן מתם למתה שהיו שיש ביית שהיות שבין מתם למתה לו מתם ליכל בכורות שה. ע"ב ב"ק וביי ב"ח]. לכפורי. על שם קוינום שסוכב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל תמה. אין מומן ניכר כ"כ (בכורות שה. ע"ב ב"ק וביי ב"ח]. לכפורי. על שם קינום כלאמר במולץ (מ:) אי איכא בליתא דפריקא למתוכמריה א"נ ובעי לכפורי ידיה כהחוא גבניא בנעין (דברים בה. וע" חריץ הז.). בדציבי. עלים (עירובין פבון מאון א:). אקדידי. מפחחות (פחיים קיש. ממחדרין קי.). אבלבא. אול של פסולת וגם פת סופין כמו כן נקראת (שבת ב:). פריצים לשון צורים (פמהדרין לו.). גושקרא. על שם פסולת וגם פת סופין כמו כן נקראת (שבת ב:).

whenever he went there for an audience with the emperor. [26]

The narrative is continued:

רחב אַמָּר לְהוּ Pabbis], אָנֵר לְהוּ בְּחִיטֵּי וְשַעְרִי – One of these three rich men said to [the Rabbis], אָנָינָא לְהוּ בְּחִיטֵי וְשַעְרִי – "I will sustain [the people] with wheat and barley." וְחֵר אָמֵר לְהוּ – And another one said to [the Rabbis], בּרְמִלְּחָא וִמְשְׁחָא וֹמְשְׁחָא – "I will supply them with wine, salt and oil." – בְּרְצִיבִי – And another one said to [the Rabbis], בְּרְצִיבִי – "I will supply them with wood." – The Rabbis gave special praise to the one who promised wood. His pledge was the most generous, inasmuch as wood is required in greater quantity than other staples, as borne out by the following: בְּרָב חְסְרָא בָּל אַקְלִידִי הֲוָה מְסֵר לְשַׁמְעֵיה – Rav Chisda entrusted all his keys to his attendant, בַּר בְּחִסְרָא בָּל אַקְלִידִי הְוָה מִסֶר לְשַׁמְעֵיה – except for [the key] to his storehouse of wood. בְּר בַּרְחִיטֵי בָּעִי שִׁיהִין אַבְלְבֵי – To bake a storehouse full of wheat into bread requires sixty storehouses of wood.

אנחרים וְחַד שַׁהָּא – [These three men] had enough supplies to sustain the residents of Jerusalem for twenty-one years. בְּרִיוֹנֵי – However, there were these baryonei [בּרְיוֹנֵי – However, there were these baryonei among [the people]. אַמְרוּ לְהוּ רַבְּנָן – The Rabbis had said to [the baryonei], אַמְרוּ בְּרִיוֹהִי שְׁלָמָא בַּהַרִייהוּ – "Let us go out and make peace with [the Romans]." – "Let us go out and make peace with [the Romans]." – "They said to [the Rabbis], בִּפְּרָבָא בַּהַרִייהוּ – "Let us go out and wage war against [the Romans]." – "Let us go out and wage war against [the Romans]." – "It will not be successful." – קמוּ לְּנָבְּיִר לְּבָנָא מִילְּתָא מִילְתָא מִילְתָא בִינִּי וְשַׁצֵרִי – [The baryonei] arose and burned down those storehouses of wheat, barley and wood, בַּבְּנָי – בַּבְּנָי – and there was a famine in the city. [28]

The Gemara relates one of the tragic effects of the famine: בּרתַא בִּירוּשְׁלֵים הַוַיַא – Martha the daughter of Boethus was the wealthiest woman in Jerusalem. שדרתה אַמְרָה לֵיה - She sent out her agent, saying to him, יול אַייהֵי לִי סְמִידָא — "Go and bring me some bread made of fine flour." אַדאַוַל אִיוְדַבַּן – By the time he went, [the bread made of fine flour] had been sold. אָתָא אָמֵר לָה – He went back to Martha and told her, סמידא ליבא חיורתא איבא – "There is no more bread made of fine flour, but there is white bread." אָמְרָה לֵיה – She said to him, זיל אַייהֵי לִי – "Go and bring me some white bread." אַדְאָזֵל איוְדַבַּן – By the time he went, [the white bread] had been sold. אָתָא וָאָמֶר לָה – He went back to Martha and told her, חיוַרתָא לֵיכָא גושַקרָא אִיכָּא – "There is no more white bread, but there is coarse bread." אָמֶרָה לֵיה – She said to him: ייל אַייהֵי ליי – "Go and bring me some coarse אַדאַוַל אוִדְבַּן – By the time he went, [the coarse bread] had been sold. אָתָא וְאָמֶר לָה – He went back to Martha and told her, גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא – "There is no more coarse bread, but there is barley flour." אַמְרָה לֵיה – She said to him: זיל אַייהֵי לִי – "Go and bring me some barley flour." אָרָאָזֵל אִיוְדְבַּן – By the time he went, [the barley flour] had been sold. הָנָה שְּלִיפָא מְסָאָנָא אָמְרָה – Although she was not wearing her shoes, she said: אַיפּוֹך וְאָחֲזִי – "I will go out and see whether I can find anything to eat." אַי מִשְּבָּרְעָא וִמְתָּה – Some animal dung stuck to her foot, she became nauseated and died. הַבָּי יְנָלָה רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן וַבָּאי – Rabban Yochanan ben Zakkai recited the following verse about her: הָרַבְּה בָּף־רַגְלָה." הַבְּי רָבְּר וְהָעָנָה אֲשֶׁר – לא־נְסְתָה בַף־רַגְלָה." השחת שmongst you, who never ventured to set the sole of her foot upon the ground. [29]

An alternative version of the cause of Martha's death:

אָפָא דְאָמְרֵי – Some say: גְּרוֹגְרוֹת דְרַבִּי צָדוֹק אָכְלָה – She ate the dried figs of R' Tzadok, וְאִיהְנִיסָא וּמֵתָה – became nauseated and died.

The reference to R' Tzadok is explained:

The Gemara concludes the story of Martha the daughter of Roethus:

אַפּיְקְתָּה לְּכָל – As [Martha] was dying, אַפּיִקְתָּה לְכָל – she took out all her gold and silver שְׁדִיתִיה – she took out all her gold and silver שְּדִיתִיה – and threw it into the marketplate. אַמְרָה – She said: הָמִינ לְּמֵאי מִיבְּעֵי לִי – What do I need this for? יְהַיִּינוּ – This is a fulfillment of that which is written: בְּחָרִיב – They will throw their silver into the streets. [31]

The Gemara returns to the central narrative:

אַבָּא סִיקָרָא רֵישׁ בִּרִיוֹנֵי דִּירוּשַׁלַיִם בַּר אֲחַתֵיה דְּרַבַּן יוֹחַנַן בֵּן זַבַּאי הַנָה – אַבָּא Abba Sikra, the head of the baryonei in Jerusalem, was the son of Rabban Yochanan ben Zakkai's sister.[32] שלח ליה – [Rabban Yochanan ben Zakkai] sent the following message to תא בצינעא לגבאי – "Come to me in secret." – אָתָא [Abba Sikra] came. אַמר לֵיה – [Rabban Yochanan ben Zakkai] said to him, עַרְדִיתוּ הָכִי – "How long are you going to act in this way וַקַטִלִּיתוּ לֵיה לְעָלְמָא בְּכַפְנָא – and kill everyone through starvation?"[33] אַמֶּר לֵיה – [Abba Sikra] said to him, מַאי אֵיעֵבִיד – "What can I do? דָאִי אֲמִינָא לְהוּ קידי קטלו לי – If I say anything to [the baryonei] that is contrary to their agenda, they will kill me!" אָמַר לֵיה – [Rabban Yochanan ben Zakkai] said to him, הַזוי לִי תַקַנָתָא לְדִידִי דְאֵיפּוּק – "Find a way for me to get out of the city, אָפְשַר דְהַוִי הַצְּלַה פורתא – perhaps there will be a small measure of salvation." אַמַר לֵיה – [Abba Sikra] said to him, אָמַר לֵיה – נְקוֹט נַפְשַׁךְ בַּקצִירֵי – "Make yourself out to be sick,[34] אַלְמָא וְלִישֵׁיִילוּ בָּךְ –

NOTES

- 26. According to this explanation, "Ben Tzitzis" was his real name. "Hakeses" was added in recognition of his prestigious position (*Rashi*).
- 27. בור , baryonei (from the root בור, empty), were empty men, with a propensity to violence; i.e. ruffians (Rashi). [The reference is to the ardently nationalist group whom secular history knows as the Zealots. As the Gemara relates presently, they advocated the overthrow of Roman rule through war, and violently resisted any attempts at reconciliation.] 28. The intent of the baryonei was to give the populace no choice but to go out and fight the Romans.
- 29. Deuteronomy 28:56. The verse appears in the context of the prophecy

- that foretells the destruction of Jerusalem and the Temple.
- 30. He responded to omens of the destruction that were visible forty years before it actually occurred (*Maharsha*; see *Yoma* 39b).
- 31. Ezekiel 7:19. The verse refers to the impending Destruction of Jerusalem.
- 32. Rabban Yochanan ben Zakkai was the leading Rabbinic authority in Jerusalem at that time.
- 33. The baryonei did not allow anyone to leave the besieged city.
- 34. Put out word that you are sick (Rashi).

עבלא תידתא. כמו ושלישים על

משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי׳

בריא וטוב ויש מפרשים שלישי לבטן

ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות

(סנהדרין דף סה:) דהוו מברו להו

עיגלא חלחא ולא כמו שמפרש שגדל

שליש דהא בסוף פרק רבי אליעזר

דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד

להו עגלא חילתא ביומא דשבעא

פירוש יום שביעי ללידתו יי:

כולו (שמות יד) וכמו עגלה

רש"י ד"ה גושכרא פת קיבר. עיין שנת דף כ ע"ב נרש"י ד"ה גושקרא:

גליון חש"ם

תורה אור השלם א) וְנָתַתִּי אֶת נִקְּמֶתִי בָּאֱדִם בְּיֵד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעֲשׁוּ בָּאֵדוֹם כְּאַפִּי וְכַחַמָּתִי וְיָדְעוּ אֶת נקמתי נאָם אַדני ייִ: [יחזקאל כה, יד]

ב) תַרַכָּה לְּדְּ וְתְעַנְגָּה בְּאִישׁ הַצֵּג על הָאָרץ מַהְתָעַנַּג וּמַרף מַרע עינָה בָּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנֵה וּבְבָתַה:

כַּסְפַּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוֹ וְוְהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה כַּסְפָּם וּוְהָבָם לֹא לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרֵת יְיָ נַפְשָׁם לֹא יְשַׁבֵּעוּ וּמֵעֵיהֶם לֹא ימלאו כי מִכְשוֹל עֵוֹנָם הַיָה: [יחזקאל ז, ימ]

ליקוטי רש"י

וחזר. זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה. מקחו במד. לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא מתגרש האשה ולא יבוא זמן גיבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי כדמוכח (ב"ב ג.) דאמרינן למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כו' ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי דאמר בפרק האשה שנפלו לה נכסים בסופה (כתובות פא:) דאי לא תימא הכי סיפא דקתני לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובחיך מונחת על השולחן אלא כל נכסי אחראין לכתובחיך ואי בעי לזבוני ה"נ דלא מלי מובין בחמיה משם אנו למדין שהמכר קיים ואע"פ שמשועבדין לאשה אלא דלהכי אהני שעבוד שחוכל לגבות כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוה בטל לגמרי ההוא מחח וכשתבות לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמני אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך [שם מט:]. דריםפק. לך [שם מט:]. דריםפק. עגלה שהיה רוכב בה [חולין עט.]. ביתר. עיר גדולה והיו ישראל דרין בה

[תענית כו:]. [עד כאן שייך לדף נה:] בדוקין. טלי"א כגון הנוטה כדוק שמים (ישעיה מ) וגבי קרבן מוס הוא כדכתיב (ויקרא כא) או דק או מבלול בעינו ופסחי מום בעפעפים ולהכי קרי לעפעפים דוק דעפעפיס] על העין בספרי אגודות העין דומה

ה (פניי סוסי זכסיס פו: א"ל לא. שביקנא לך: א"ל. איהו יהיבנא לך דמי פלגא סעודתך: איבוף קורצא. מלשיטות: קורבנא. קרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן איש איש לרבות את עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (חולין דף יג:): בניב שפתים. שפה העליונה: דדידהו דא הוי מומא. להקריב לגבוה בבמה דידהו אלא מחוסר אבר. דוקין טיל"ה כמו הנוטה כדוק (ישניה מ): יאמרו הממיץ מום בקדשים יהרג. שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על מום לא יהיה בו (ייקרא כב) נהרג: ענותנותו. סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו: שדא

> אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי כולה מעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יַתבי רבנן ולא מחו ביה ש"מ קא ניחא להו איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה לקיםר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי שרא ביה מומא 🕫 בניב שפתים ואמרי לה בדוקין ישבעין דוכתא דלדידן הוה מומא

ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבגן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולם יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו ממיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולם החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עלוויהו לנירון קיםר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל דינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה ≈ ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא י בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה ר"מ שדריה עילוייהו לאספסיינום קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנם לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי $^{\circ}$ כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מומלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבגן לדציבי דרב חסדא כל ®אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא יאכלבא דחימי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחימי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתום עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אזדבן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי 🌣 הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי גרוגרות דר' צדוק אכלה ואיתניסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב 🛭 כספם בחוצות ישליכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקמליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קמלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקום נפשך בקצירי וליתי כולי עלמא ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבר ולימרו דנח נפשך וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לרגשן בך דקליל את דאינהו

גירא למזרח. לקסום קסם כשהיה סמוך לירושלים: ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה לא גרסינן: ביד

צמי ישראד. על ידי עמי ישראל: ולכפורי ידיה. לקנח ידיו ": נקדה. נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין דף נת.) נקדה לו חמה זרחה בשבילו במסכת תענית (דף כ.): ציצתו. לילית של טליתו: נגררת עד גבי כרים וכסתות. שלא היה מהלך אלא על גבי מילת: ואיכא דאמרי. בן לילית שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסתו כסא שלו מוטלת בין גדולי רומי כשהי׳ הולך ברומי להקביל פני קיסר: הוו דהו. להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וליבי למיזן כל בני העיר עשרים וחד שתא: בריוני. אנשים ריקים ופוחזים למלחמה: אמרו דהו רבנן. להכך בריוני: דא מסתייעא מידתא. לנצח: קמו. בריוני: קדינהו דהנך אמברי. לאולרות התבואה ועלים כדי שילחמו: סמידא. סלת: חיוורתא. פת נקייה: גושקרא. ° פת קיבר שאונדיי"ר: פרתא. פרש של גללי בהמה: ומתה. מחמת איסטניסותה: גרוגרות. מאותם שנשארו לרבי לדוק שמלץ את מימיה ומלאתה היא ואכלת׳ לרעבונה ומריח החולי של רבי לדוק שנכנס בגרוגרת טעמה ומתה באסטניסו': הוה מתחזי. בגרונו: מאבראי. מחמת שהיה כחוש: כי הוה בריא. כשגמר תעניותיו ורצה להברות עלמו: הוו מייתי דיה גרוגרות. תאנים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מולץ את מימיהן ומשליך הגרוגרות: אבא סיקרא. כך שמו: שדח דיה. רבן יוחנן בן זכאי תא לגבאי בלנעא: אמר דיה. רבן יוחנן בן זכאי: עד אימתי עבדיתו הכי. דלא שבקיתון לאשלומי: חזי די תקנתא דרידי. שיניחוני לצחת מן העיר: נקום נפשך בקצירי. החזק עלמך כחולה הוליא קול שחתה חולה: דישיידו בך. כמו שחתה גוסם: ואייתי מידי סריא. דבר מסריח כגון נכילה: ואגני גבך. והשכב במטתך עמך שיאמרו מת הוא ומסרים כבר: ודיעיידו בך תדמידך. יכנסו תחת רגלי מטתך לשאת ולא יניחו אחרים לשאת דאינון ידעין דחייא קליל ממיתה: בעו. הנך בריוני: למדקריה. ברמחים שמא מערים הוא: אמר להו. אבא סקרא:

יאמרו. הרומיים עליכם שאפילו רבן

דקרו: דמידחפיה. אולי יצעק:

דלאו מלכא אנא. והתעללת בי:

איברא

ידעי דחייא קליל ממיתא עביד הכי נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי ממו לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי ממא להתם אמר שלמא עלך מלמא עלך מלכא א"ל מיחייבת תרי קמלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא

אברא איברא איברא לועוס קטן מתם למתה שהיו שיש ביית שהיות שבין מתם למתה לו מתם ליכל בכורות שה. ע"ב ב"ק וביי ב"ח]. לכפורי. על שם קוינום שסוכב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל תמה. אין מומן ניכר כ"כ (בכורות שה. ע"ב ב"ק וביי ב"ח]. לכפורי. על שם קינום כלאמר במולץ (מ:) אי איכא בליתא דפריקא למתוכמריה א"נ ובעי לכפורי ידיה כהחוא גבניא בנעין (דברים בה. וע" חריץ הז.). בדציבי. עלים (עירובין פבון מאון א:). אקדידי. מפחחות (פחיים קיש. ממחדרין קי.). אבלבא. אול של פסולת וגם פת סופין כמו כן נקראת (שבת ב:). פריצים לשון צורים (פמהדרין לו.). גושקרא. על שם פסולת וגם פת סופין כמו כן נקראת (שבת ב:).

הכא בדוקין], נ) ס"ל של עין, ג) ס" ניחא ליה, ז) [ל) [גי' הערוך ערך לן ג כרים וכפתות], ה) פי י) פי׳ אולר, ו) פי׳ אולר, מפתחות, ו) עי' רש"י ובחים כה. ד"ה כפורי זהב, ח) [וע"ע דהך שלא וכו"].

לעזי רש"י

מיל"ה. פירוש דוק (רש"י ויקרא כא, כ), כעין יריעה או קרום המכסה את או קרום המכסה את האישון בת עין (עיין רש"י ישעיה מ, כג ומנחומה לו, יב ושו"ת הרשב"ה ח"ל סימן שכ"ו). שאונדיי"ר. פירוש פת קיבר, פת הדראה ורש"י קיבר, פת האלמה (רם י שבת דף קיו ע"ב, פסחים דף לו ע"ב), פת העשויה כתובות דף קיב ע"א ד"ה קיבוריא ועיין שהש"ר א [ו] פו"ס ד):

and let everyone come and ask about you. מְּלִינִי מִידִּי מִידִּי מִידִּי – Then take something that smells bad, such as the carcass of an animal, and lay it down next to you in your bed וְלִימְיולוּ – so that people will say that you have died and your body is beginning to smell. וְלִימְיִילוּ – Then let your students enter and take hold of your bed and carry it out; בְּךְ מִינִילוּ בָּרְ אִינִישׁ אַחֲרינָא – and do not let anyone else enter and carry your bed, דְּלֹא לִרְגָשֶׁן – so that they will not detect that you are unexpectedly light. בְּלִיל מְמֵיתָא – For [the baryonei] know that a living person feels lighter than a corpse." [36]

עָבִיד הָבִי – [Rabban Yochanan ben Zakkai] did as he was advised. נְבָנֵט בּו רֲבִּי אֲלִיעֶוֶר מִצֵּד אֶחֶר וְרָבִּי יְהוּשֻׁעַ מִצֵּד אַחֵר – R' Eliezer entered and took hold of his bed on one side and R' Yehoshua on the other side. They carried the bed to the gate of the city. אוֹ בְּעוֹי לְמִרְקְרֵיה – When they reached the gate, [the baryonei] who were guarding the gate wanted to stab [Rabban Yochanan ben Zakkai] with spears to make sure

he was really dead. אַמֶּר לְהוּ – [Abba Sikra] said to [them], יאמרו רַבַּן דַקרו – "Shall [the Romans] say that [the Jews] stabbed their Rabbi?" בַּעוּ לְמִרְחֵבֶּיה – [The baryonei] wanted to shove [Rabban Yochanan ben Zakkai] to see whether he would cry out. אמר להו – [Abba Sikra] said to them, יאמרו רַבָּן דָחָפּוּ - "Shall they say that [the Jews] shoved their Rabbi?" בַּהַא נַבַּק – [The baryonei] finally opened the gate for him, and he was carried out.[38] בי מָטָא לְהָתֶם – When [Rabban Yochanan ben Zakkai] reached [the Roman camp], אמר שלמא עלך מלבא שלמא עלך מלבא – he said to Vespasian, "Peace be upon you, O king! Peace be upon you, O king!" אַמַר לֵיה – [Vespasian] said to him, אַמר לֵיה – "You are liable to death on two accounts. דַלאו מַלכַא – First, דַלאו מַלכַא קרית לי מַלְכַּא – for I am not a king and you are mocking me by calling me a king.[39] ותו – Furthermore, אִי מַלְכָא אֲנָא – if I am a king, עַר הָאִידְנָא אַמַאי לא אָתִית לְגַבָּאי – why did you not come to me until today?" אַמֶּר לֵיה – [Rabban Yochanan ben Zakkai] said to him, דָקאָמְרַהְ לַאו מַלְכָּא אֲנָא – "To that which you say, 'I am not a king,'

NOTES

^{35.} As if you were dying (Rashi).

^{36. [}A living being automatically tends to balance its weight, making it easier to carry. A corpse (or inanimate object) of the same weight is harder to carry; hence the expression "dead weight."]

^{37.} It is forbidden to bury a human corpse inside Jerusalem (Rambam,

Hil.~Beis~HaBechirah~7:14, from Tosefta~Bava~Basra~1:7~ and Sifri~26:25). This custom was observed even during the siege of Jerusalem (see Rashi to Leviticus~26:25 ב"ה ושלחתי; see also Kli~Chemdah~ there).

^{38.} Literally: he went out.

^{39.} Rashi; cf. Maharsha, Maharam Schif.

רש"י ד"ה גושקרא פת קיבר. עיין שנת דף כ ע"ב ברש"י ד"ה גושקרא:

תורה אור השלם א) וְנַתִּתִּי אָת נְקְטָתִי בָּאֲדִם בְּיִד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְנְקַשׁוּ בָּאֲדִם בְּאַבִּי וְנְקָטְתִי וְיִדְעוּ אָת נְתְּטָתִי נְאָם אֱדֹנִי יִי; וִיחִשְּׁאֹ כֹה, יִד]

ובְבָנָה וּבְבַתָּה: עינָה בְּאִישׁ חֵיקָה מַהְתָעַנֵּג וּמַרֹף בַּרְ מַהְתָעַנַּג וּמֵרֹף בַּרְ עינָה בִּצֹג עַל הָאָרִץ מִינָה בִּצֹג עַל הָאָרִץ עינָה בְּאִישׁ חֵיקָה מִרְבָּנָה בְּבְּנָה:

ימליכו (מקשול עונם בחוצות בשליכו והקבם לא ניקה בקפם בחוצות יילעליכו ליינים לא עברת יוי נפשים לא עברת יויילעה לא עברת יויילעה לא עברת יויילעה לא עדיה בי מבישול עונם עדיה: וחיקאו כי מבישול עונם עדיה: וחיקאו כי מבישול עונם עדיה: וחיקאו כי מבישול עונם בחוצות בשלאו כי מבישול עונה ביילים בחוצות בשלים במוצים בחוצות בשלים בתוצים בתוצית בשלים בתוצית במוצית בתוצית במוצית במוצית במוצית במוצית בתוצית במוצית ב

ליקוטי רש"י

וחזר. זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה. מקחו במד. לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא מתגרש האשה ולא יבוא זמן גיבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי כדמוכח (ב"ב ג.) דאמרינן למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כו' ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי דאמר בפרק האשה שנפלו לה נכסים בסופה (כתובות פא:) דאי לא תימא הכי סיפא דקתני לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובחיך מונחת על השולחן אלא כל נכסי אחראין לכתובחיך ואי בעי לזבוני ה"נ דלא מלי מובין בחמיה משם אנו למדין שהמכר קיים ואע"פ שמשועבדין לאשה אלא דלהכי אהני שעבוד שחוכל לגבות כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוה בטל לגמרי ההוא מחח וכשתבות לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמני אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך [שם מט:]. דריםפק. לך [שם מט:]. דריםפק. עגלה שהיה רוכב בה [חולין עט.]. ביתר. עיר גדולה והיו ישראל דרין בה

[חצית כו:].

[עד כאן שיין לדף נה:]

בדוקין. טליי"א כגון

הטוטה כדוק שמים (ישעיה

מוטה כדוק שמים (ישעיה

מוס בענים (ישעיה

מוס מבלול בעינו (פסחים

מוס בעפעפים ולהכי קרי

לעפעפים ולהכי קרי

לעפעפים ולהכי קרי

דעפעפים ולהכי קרי

דעפעפים (מחיי

דעפעפים) על העין

בדעפעפים מחיין מוחה

בספרי אגדות העין דומה

בספר לאגדות העין דומה

3) [עי מוס׳ זכסיס עו: א"ל או. שביקנא לך: א"ל. איסו יהיבנא לך דמי פלגא סעודתך: איכול קורצא. מלשינות: קורבנא. קרבן להקריב על גבי המזבת ד"ה הכל דוקין. בניב שפתים. שפה העליונה: לדידהו לא ד"ה הכל דוקין אין איש לעין, גין פ"ל הקריב לגבוה במה דידהו אלא מחוסר אבר. דוקין עיל"ה כמו הנוטה כדוק (ישעיה מ): יאמרו המשיל מום בקדשים יהרג. ביהא ליה, ד) [גיה שיהו סבורין שבשביל שהטיל מוס בקדשים ועבר על מוס לא יהיה בו (ויקרא כב) נהרג: ענותנותו. סבלנותו שקבל את זה ולא הרגו: שדא הערו עירן לץ ג ברים שיהו סבורין שבשביל שהטיל מוס בקדשים ועבר על מוס לא יהיה בו (ויקרא כב) נהרג: ענותנותו. סבלנותו שקבל את זה ולא הרגו: שדא

עבלא תידתא. כמו ושלישים על אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך כולו (שמות יד) וכמו עגלה משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי׳ דמי כולה מעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה בריא וטוב ויש מפרשים שלישי לבטן ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יַתבי רבנן ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות ולא מחו ביה ש"מ קא ניחא להו איזיל (סנהדרין דף סה:) דהוו מברו להו איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה עיגלא חלחא ולא כמו שמפרש שגדל לקיםר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שליש דהא בסוף פרק רבי אליעזר שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד להו עגלא חילתא ביומא דשבעא אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי פירוש יום שביעי ללידתו יי: שרא ביה מומא 🕫 בניב שפתים ואמרי לה

בדוקין ישבעין דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבגן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולם יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו ממיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולם החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עלוייהו לנירון קיםר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל דינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה ≈ ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא י בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה ר"מ שדריה עילוייהו לאספסיינום קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנם לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי $^{\circ}$ כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מומלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבגן לדציבי דרב חסדא כל 🤊 אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא יאכלבא דחימי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחימי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתום עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אזדבן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי 🌣 הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי גרוגרות דר' צדוק אכלה ואיתניסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב 🛭 כספם בחוצות ישליכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקמליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קמלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקום נפשך בקצירי וליתי כולי עלמא ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבר ולימרו דנח נפשך וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לרגשן בך דקליל את דאינהו ח) [ע" מוס׳ זכחים טו: "כ" הכל מול", ב" ה" הכל מוקין, ב" מ"ל "די ה", די [ג" מוקין, ב" מוקין, ב" מוקין ערך לן ג ברים מספחות, ה" פ" אול מוקי, ב" מוקפות בסורי זכב, מ) [ע"ע מוקפות בסורות ינ. ד"ה מוקפות בסורות ינ. ד"ה לה" לה" של חומי.

לעזי רש"י

מיל"ח. פירוש דוק (רש"י חיקלה 5, כעין וירעה או קרוס המכסה את הלחון כת עין (ע"ון רש"י שניה מ, כג ומנחותל לא, יב וש"ח הרשב"א אי ב וש"ח הרשב"א שאוגדרי"ר. פירוש פת שבת דף קח ע"ב, ספחים שבת דף לו ע"ב), פת העשויה במכח של היב, ספחים התקתת שאינו יפה (רש"י תקתת שאינו יפה (רש"י קיבורים ועיין שהש"ר ל

[ו] קו"ק ל):

גירא למזרח. לקסום קסם כשהיה סמוך לירושלים: ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה לא גרסינן: ביד צמי ישראד. על ידי עמי ישראל: ולכפורי ידיה. לקנח ידיו ": נקדה. נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין דף נת.) נקדה לו חמה זרחה בשבילו במסכת תענית (דף כ.): ציצתו. לילית של טליתו: נגררת עד גבי כרים וכסתות. שלא היה מהלך אלא על גבי מילת: ואיכא דאמרי. בן לילית שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסתו כסא שלו מוטלת בין גדולי רומי כשהי׳ הולך ברומי להקביל פני קיסר: הוו דהו. להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וליבי למיזן כל בני העיר עשרים וחד שתא: בריוני. אנשים ריקים ופוחזים למלחמה: אמרו דהו רבנן. להכך בריוני: דא מסתייעא מידתא. לנצח: קמו. בריוני: קדינהו דהנך אמברי. לאולרות התבואה ועלים כדי שילחמו: סמידא. סלת: חיוורתא. פת נקייה: גושקרא. ° פת קיבר שאונדיי"ר: פרתא. פרש של גללי בהמה: ומתה. מחמת איסטניסותה: גרוגרות. מאותם שנשארו לרבי לדוק שמלץ את מימיה ומלאתה היא ואכלת׳ לרעבונה ומריח החולי של רבי לדוק שנכנס בגרוגרת טעמה ומתה באסטניסו': הוה מתחזי. בגרונו: מאבראי. מחמת שהיה כחוש: כי הוה בריא. כשגמר תעניותיו ורצה להברות עלמו: הוו מייתי דיה גרוגרות. תאנים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מולץ את מימיהן ומשליך הגרוגרות: אבא סיקרא. כך שמו: שדח דיה. רבן יוחנן בן זכאי תא לגבאי בלנעא: אמר דיה. רבן יוחנן בן זכאי: עד אימתי עבדיתו הכי. דלא שבקיתון לאשלומי: חזי די תקנתא דדידי. שיניחוני לצאת מן העיר: נקום נפשך בקצירי. החזק עלמך כחולה הוליא קול שאתה חולה: דישיידו בך. כמו שחתה גוסם: ואייתי מידי סריא. דבר מסריח כגון נבילה: ואגני גבך. והשכב במטתך עמך שיאמרו מת הוא ומסרים כבר: ודיעיידו בך תדמידך. יכנסו תחת רגלי מטתך לשאת ולא יניחו אחרים לשאת דאינון ידעין דחייא קליל ממיתה: בעו. הנך בריוני: למדקריה. ברמחים שמא מערים הוא: אמר להו. אבא סקרא: יאמרו. הרומיים עליכם שאפילו רבן דקרו: דמידחפיה. אולי יצעק: דלאו מלכא אנא. והתעללת בי: איברא

ידעי דחייא קליל ממיתא עביד הכי נכנם בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי מטו לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא א"ל מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא

איברא איברא נעולם קטן פון המתחחון כנגד החכץ והלגן שמקיף את העין כנגד ים אוקיינוס שסוכב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל חמה. אין מומן ניכר כ"כ (בכורות טו. ע"פ ב"ק וע" ב"ח). לכפורי. על שס קינוס באחם בבל בניטין (דבחים בה. וע" חריין ח:). בדציבי. עלים (עירובין פב:). קסמי עלים [חירין א:]. אקדידי. מפחחות (פחיים קיט. ממחדרין קי.). אבלבא. כחלין (מ:) אי איכא בליתא דפריקא לייטין (חענייה בד.). בריוני. בורים עמי הארץ. (חענייה בג.). פרילים לשון צורים (מהדרין לו.). גושקרא. על שם פסולת וגם פת סופין כמו כן נקראת (שבת ב:).